

ŽIVOT

KULTURNĚ – SOCIALNÍ ČASOPIS

WRZESIEŃ – SEPTEMBER – ZÁŘÍ – Nr 9 – 1962 cena 1 zł

„Zrazu sa uhne, hor sa vyšívne
A tak do troch vrchov skočí,
Po štvrtý raz sa k pažiti prihne,
Zavrtí sa a zatočí:
Na prstoch nohy zase sa vystrie,
Klobúk pritisne na oči bystré
a voľno si poskacuje,
A všeliako od výmyslu sveta
Valaškou medzi nohy prepleť
A nad hlavou prekrucuje“.

(A. SLÁDKOVIC)

Už zďaleka ozývajú sa zvuky hudby a piesne vítačke dnes tuna horských. Veselo, radostne víta nás slovenská ľudová pieseň, bohatstvo národa a vzácný dokument jeho kultúry a minulosti.

Je zaužívaným zvykom pri písaní o dnešnom Slovensku vypočítavať

jeho doposiaľ nebývaly rozvoj a nesmierne budovateľské úsilie. Menajme sa však hovorí o ľudovej tvorivosti tohto podtatranského ľudu, ktorý celé storočia bol každodenne spätý s kúzлом a premenami prírody, ktorý žil v jej bezprostrednej blízkosti a pod jej vplyvom.

Túto júlovu nedelu všetky cesty viedli do Východnej. Po sobote, ktorá bola chladná, slinko ako by na objednávku oblieklo sa do sviatocných šiat a rozjasnilo túto nevelkú, malebnú osadu, v ktorej staré tradície splietajú sa s novým životom.

Už ráno, keď prvé lúče slnka predierali sa nesmelo cez vrstvy schumelených mrakov, všetky cesty vedúce do Východnej boli za-

tlačené. Zo všetkých stran stredného a východného Slovenska, autobusmi, autami a motorkami tiahli ľudia oslavu sviatok tanca a radosť. Sviatok mladých a starých, ktorý tuna vo Východnej má už svoje tradície. Východná pritiaha dnes viac ako 12 tisíc hosfov medzi ktorími nechýbali ani Poliaci a dokonca aj Angličania. Bol aj Vás zpravodajca.

Počiatky dejín Východnej siahajú obdobia ranej kolonizácie tejto zeme v XIII. stor. keď Commes Bogomer, syn Laurena de Lypto odmenou za vojenské zásluhy obdržal roku 1267 od kráľa Bela IV. celú juho-západnú časť Liptova. Dva roky neskôr roku 1269 vzniká prapočiatok dnešnej Osady.

Východná, z ktorej roziahlych lúk je nádherný pohľad na panorama Vysokých Tatier, na východné končiare západných Tatier a kráľovský, majestatický Kriváň — je dnes východiskom do južnej časti Západných Tatier, do turistami obľubenej turistickej oblasti a Podbánska, svojím pomenovaním priplinajúceho baníctvo ako aj — v davných časoch — daromne hľadanie zlata na Kriváni. Každu zimu a leto strečávame tuna stovky turistov a rekreatívov putujúcich do krásnych dolín Tichej a Kôprovej a niektorí z nich idú aj hlboko do hôr.

(POKRAČOVANIE NA STR. 6)

KOSMONAUTA
Nr 3
**MJR. ANDRIAN
NIKOLAJEW**

Urodził się w 1929 r. we wsi Szorszały w Czuwaskiej Republice Autonomicznej w rodzinie kółchoźnika. Ma sześcioro rodzeństwa. Jest kawalerem. Studiował medycynę, później ukończył technikum leśne a w wojsku szkołę lotniczą. Znany jest z żelaznych nerwów, dzielności i zdecydowania.

KOSMICZNI BRACIA NA KREMLU

KOSMONAUTA
Nr 4
**PPLK. PAWEŁ
POPOWICZ**

Ma lat 32, urodził się w miasteczku Uzin pod Kijowem; jest Ukraińcem. Ukończył szkołę rzemieślniczą i technikum przemysłowe. Później studiował w Wojskowej Akademii Lotniczej i służył w lotnictwie myśliwskim. Żona jego Maria jest znana pilotem sportowym. Mają jedną córkę.

PRVÝ SKUPINOVÝ LET DO VESMÍRU

KOZMONAUT ČIS. 3

- Objetel Zem 64-krát
- Bol v kozme 95 hodín
- Za ten čas uletel vyše 2.600.000 km
- Cas jedného obletu okolo Zeme „Vostoka-3“ činil 77,02 min.
- Minimálna vzdialenosť od Zeme — 170 km
- Maximálna vzdialenosť od Zeme — 214 km

Ako už vieme Sovietsky sväz vypustil dňa 11. augusta t.r. kozmickú loď „Vostok-3“, ktorú riadil mjr. Andrijan Nikolajew.

O 24 hod. neskôr — 12. augusta t.r. vypustili v Sovietskom sváze ďalšiu kozmickú loď „Vostok-4“, na palube lode nachádzal sa kozmonaut č. 4 pplk. Pavel Popovič.

Cielom tohto neobvyklého experimentu bolo získať údaje o možnosti nadviazania vzájomného priameho spojenia oboch kozmických lodí, o možnosti koordinovaných akcií kozmonautov a malí preveriť vplyv rovnakých podmienok kozmického letu na ľudský organizmus.

Behom dlhotrvajúceho letu bolo nadviazané dvojstranné rádiové spojenie medzi kozmickými loďami a Zemou. Televízni diváci v Európe mali možnosť vidieť bezprostredné prenosy z paluby oboch lodí. Po dokončení programu letu pristáli družcové lode s „kozmickými dvojčatmi“ v určenej oblasti Sovietskeho sväzu v Kazachstane južne od Karagandy.

Let sovietskych kozmonautov je novou významnou etapou v mierovom dobyvaní vesmíru. Pri skupinovom lete „Vostokov“ sa získali vedecky a technicky nesmierne cenné materiály, ktoré budú mať mimoriadny význam pre ďalšie ovládnutie kozmického priestoru a splnenie odvekej túžby ľudstva — LETY K INÝM PLANÉTAM A SVETOM.

KOZMONAUT ČIS. 4

- Objetel Zem 48-krát
- Bol v kozme 71 hodín
- Za ten čas uletel asi 2.000.000 km
- Čas jedného obletu okolo Zeme „Vostoka-4“ činil 88,17 min.
- Minimálna vzdialenosť od Zeme — 173 km
- Maximálna vzdialenosť od Zeme — 224 km
- „Vostok-4“ a „Vostok-3“ priblížili sa k sebe na vzdialenosť 5 km.

Z DOMOVĀ A CUDZINY

● CENTRALNE DOZYNEK odbera się 9 września w Warszawie. Na obchody święta plonów przybędzie do stolicy około 40 tysięcy delegatów — mieszkańców wsi oraz delegacje z zakładów i z fabryk pracujących dla rolnictwa. W barwnym dożynkowym korowodzie wystąpią zespoły artystyczne i kapeli wiejskie z całego kraju oraz sportowy LZS. Po złożeniu gospodarczo dożynek tradycyjnego wieńca żniwnego i po części oficjalnej rozpoczęną się występy z tysiącami członków zespołów tanecznych i śpiewaczych oparte na motywach starych tradycji dożynkowych.

● „KOSMOS — 8“ nowa sovietska umelá družica bola umiestena na obežnej dráhe Zeme. V družici sú vedecie prístroje pre ďalší výskum kozmického priestoru v súlade s programom z 16. marca t.r. Rádiotelemerické údaje prijaté z paluby družice potvrdzujú, že všetky palubné systémy fungujú normálne.

● „V OSN INDONEZIA a Holandsko uzavreli dohodu o dozvadzajúcu Indonézii Západný Irán. Termín odozvadzania administrácie nad Západným Iránom bol Holandskom ustálený na 1. mája 1963. Do tej doby prechodne administrácie bude spravovať OSN. Predvída sa opäťne nadviazanie diplomatických stykov medzi Holanskem a Indonéziou.

● V OSN INDONEZIA a Holanskem uzavreli dohodu o dozvadzajúcu Indonézii Západný Irán. Termín odozvadzania administrácie nad Západným Iránom bol Holanskem ustálený na 1. mája 1963. Do tej doby prechodne administrácie bude spravovať OSN. Predvída sa opäťne nadviazanie diplomatických stykov medzi Holanskem a Indonéziou.

● USA NA MOCY porozumenia o wskrzeszeniu japońskiej marynarki wojennej z 1952 r. przekazały bezpłatnie Japonii 18 kontrtorpedowców.

● DO CASTLEMLARTIN vojenskej základne v Anglicku príšla na cvičenia ďalšie jednotky západonemeckých tankistov. Táto základna bola odovzdaná anglickou vládou vojskam Bundeswehru k ich dispozícii.

● KOMISIA OSN pre záležitosti území nachádzajúcich sa pod portugalskou administráciou vyzvala Portugalsko, aby признало nezávislosť afrických kolonií.

● V MOSKVE vzniklo najväčšie v Európe rádiologicke stredisko, vybavené najmodernejšou aparátu pre boj s novovorami rôzneho druhu, vznikajúcimi v ľudskom organizme.

● V PRAHE pod patronátom prezidenta ČSSR Antonína Novotného bola otvorená Svetová výstava poštových známok, na ktorú zberatelia a úrady z 84 štátov celého sveta poslali asi pol milióna najmenších poštových známok.

● ESKADRA marynarki wojennej NRD učila sa do Leningradu z oficjalną wizytą przyjaźnią.

● U THANT p.o. sekretárza generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych przebywał w Polsce z oficjalną wizytą na zaproszenie rządu PRL. U Thant od 1957 roku stał delegat Birmy w ONZ powołany zostało w listopadzie 1961 roku na stanowisko p.o. sekretarza generalnego ONZ na okres do kwietnia 1963 roku, to jest do czasu wygaśnięcia kadencji zmarłego Daga Hammarskjölda. U Thant gościli juž raz w Polsce w 1955 roku jako doradca ówczesnego premiera Birmy — U Nu. W czasie obecnego dwudniowego pobytu w naszym kraju U Thant złożył szereg wizyt przedstawicielom najwyższych władz państwowych, zwiedził Warszawę oraz odbył spotkanie z dziennikarzami na konferencji prasowej, transmitowanej przez radio i telewizję.

● W GENEWIE Komitet Rozbrojeniowy 18 państw postanowił aby w związku ze zblizeniem stanowisk ZSRR i USA dalsze dyskusje w sprawie zakazu broni nuklearnych odbyły się wyłącznie między przedstawicielami Związku Radzieckiego i Stanów Zjednoczonych w oparciu o memorandum krajów neutralnych.

● POLSKA zbuduje w Indii — w miejscowości Gidi — nowoczesną płuczko-węglę o wydajności blisko 3 mil ton rocznie — w terminie do 1965 roku.

● V CAMBRIDGE v dňoch 25. do 30. augusta zasadala IX. Konferencia vedcov východu a západu, venovaná problémom vedy a politiky. Hlavnou tému zasedania bola záležitosť odzbrojenia.

● FRANCÚZSKO po 6-ročnom preťahovaní rozhodlo sa realizovať dohodu z mája r. 1956 týkajúcu sa prinávratenia odtrhnutých od Indii bývalých francúzskych kolónií: Pudučerri, Karikal, Mache a Janam nachádzajúcich sa na východnom pobreží Indii.

● V ČSSR 9. septembra bude otvorenie IV. Medzinárodného veľtrhu v Brne,

který je priehľadou dosiahnutí jednotlivých štátov v obore strojov a zariadení všetkých odvetví hospodárstva. Veľtrhu sa zúčastňuje viac ako 40 štátov európskych, amerických, azijských a afričských.

● BUNDESMARINE prevádzka vojenské manévre v západnej a strednej oblasti Baltického mora. Zúčastňuje sa ich 130 vojenských lodí a letecky. Manévrov západonemeckého námornictva zúčastnili sa tiež jednotky námornictva a letecky Dánska.

● SYRYJSKI Trybunał Wojskowy rozprávuje správe grupy b. syryjských oficerov, oskaržených o zamordowanie sekretarza Libańskiej Partii Komunistycznej El Hailu w Damaszku w 1959 roku.

● RZĄD ZSRR przesłał do rządu USA kategoryczny protest przeciwko tolerowaniu w amerykańskim sektorze Berlina zachodniego niebezpiecznych prowokacji wobec patroli wojsk radzieckich i pracowników ambasady ZSRR.

● W ALPACH pod Mount Blanc, po trzech latach i trzech miesiącach prac przy budowie tunelu dĺžky 11,6 km nastalo spotkanie dwóch ekip wiertniczych: francuskiej i włoskiej. Do publiczneho užívania tunel — pod tym najwyższym szczytem Europy — zostanie oddany w 1964 r.

● CZESLAW WYCECH prezes NK ZSL — na zaproszenie Bułgarskiego Związku Chłopskiego — gościł w Bułgarii.

● NA PREZYDENTA DE GAULLE'A dokonano trzeciego w ciągu roku nieudanego zamachu. Obecny zamach był szczególnie niebezpieczny i świadczy o aktywizacji terrorystycznej działalności faszyzistowskiej organizacji OAS.

● MARILYN MONROE, znakomita amerykańska aktorka filmowa — po cięciach przeszyciach osobistych — doprowadzona do stanu głębokiej depresji psychicznej wytworzoną wokół niej atmosferą w Hollywood, popełniła samobójstwo, zażywając śmiertelną dawkę środków nasennych.

● W ALGIERZE kryzys między Biurem Politycznym a oddziałami wilajetu IV, które opanowały Algier coraz bardziej się pogłębia. Zapowiadane na 2 września wybory do algierskiego Zgromadzenia Narodowego zostały przez Biuro Polityczne przełożone na późniejszy termin.

● W WARSZAWIE pod przewodnictwem I. Logis-Sowińskiego obradowało XVIII plenum CRZZ poświęcone przygotowaniom do V Kongresu Związków Zawodowych, który odbędzie się w dniach 22–29 października br.

● WRZESIEN — „MIESIĘC NOWATORSZCZYZNY“. Z inicjatywy społecznego komitetu rozwoju Ziemi Nowotarskiej, tegorocznego wrzesień został ogłoszony „Miesiącem Skalnego Poulika“.

Obchody zainauguruje „Tydzień Szczawnicy“. Odźbiędzie się również „Tydzień Pienin“ i „Dni Rabki“.

Ponadto program przewiduje liczne zloty turystyczne na polskim Spiszu i Orawie, w Poroninie i w regionie Podhala oraz przekwitnie Tatrzanskiej, przegląd zespołów ludowych gild dorobku Ziemi Nowotarskiej.

W czasie „miesiąca“ społeczeństwo złoży również hold poległym na Ziemi Nowotarskiej w walce z okupantem, partyzantom polskim i radzieckim oraz mieszkańcom wsi pomordowanym bestialsko przez hitlerowców.

Drogi Czytelniku „Zivota“

TYŁKO DWA MIESIĄCE dzieli nas od terminu, do którego MOŻNA ZAPRENUMEROWAĆ „ZIVOT“ NA 1963 ROK. W tym roku — ze względów od Redakcji niezależnych — przyjmowana będzie TYŁKO PRENUMERATA CAŁOROCZNA na rok 1963.

Kto do 15.XII.1962 r. nie wpłaci 12 zł, ten nie będzie już mógł potem zaprenumerować i otrzymywać czasopisma „ZIVOT“

REDAKCJA DOROCZNYM ZWYCZAJEM OGŁOSI INTERESUJĄCY KONKURS Z CENNymi NAGRODAMI. Zapraszamy więc Was do udziału w pozyskiwaniu prenumeratorów „ZIVOTA“ na 1963 rok a tym samym do udziału w konkursie. Im więcej pozyskanie prenumeratorów, tym bardziej wzrosną Wasze szanse na wylosowanie cennej nagrody.

Redakcja — nie ograniczając innych możliwości ustala następujący, główny sposób przesyłania prenumeraty od pozyskanych prenumeratorów.

Każdego pozyskanego prenumeratora „ZIVOTA“ należy wpisać na listę podając nazwisko i adres. Pieniądze należy przesyłać przekazem, łącznie od wszystkich prenumeratorów na adres Redakcji. Aby uzyskać kwotę na przesyłanie

pieniędzy należy dodatkowo pobrać od każdego czytelnika 30 gr czyli łącznie na cały rok 12 złotych 30 groszy.

Wypełnioną listę należy włożyć do koperty i wrzucić do skrzynki pocztowej. Nowy system ma na celu wyeliminowanie zdarzających się do tej pory faktów niedostarczenia niektórym czytelnikom opłacanego pisma przez „Ruch“.

Niezależnie od tego — można zaprenumerować „ZIVOT“:

1) za pośrednictwem listonoszy,

2) wpłacając pieniądze na PKO, konto Nr 1-6-100020 Warszawa „Ruch“.

W tych wypadkach, celem wzięcia udziału w konkursie, należy przesłać do Redakcji odcinek opłaty wysłanej do „Ruchu“ wraz ze spisem prenumeratorów — lub listy poświadczoną przez Urząd Pocztowy.

DRODZY CZYTELNICY!

NIE ZWLEKAJCIE DO OSTATNIEJ CHWILI A JUŻ TERAZ PRZYSTĄPIEĆ DO POZYSKIWANIA PRENUMERATORÓW NA CAŁY 1963 ROK! Dla pierwszych, którzy nam przeszły wykazy pozyskanych prenumeratorów — przewidujemy dodatkowe nagrody książkowe.

SZCZEGÓŁY KONKURSU W NASTĘPNYM NUMERZE!

NASZ KOMENTARZ

Przed lotem radzieckich kosmonautów prasa zachodnia uznala już i przesądziła, że największym osiągnięciem roku było wysłanie amerykańskiego „Telstara”, który odbijając w przestrzeni kosmicznej fale telewizyjne, powodował przekazywanie obrazu na dużą odległość — aż przez Atlantyk — z Ameryki do Europy i odwrotnie. W krótkim czasie po tym osiągnięciu Amerykanów wystartowały dwa radzieckie kosmiczne pojazdy z ludźmi i — jak wiemy — nawiązały ze sobą łączność radiową oraz w pełni wykonały zadania lotów. Wielce skomplikowana technika zbliżała tych — jak ich nazwała francuska prasa — „kosmicznych bliźniaków” także do prostych ludzi. Wszyscy bowiem, którzy posiadali telewizory mogli za pośrednictwem moskiewskiej telewizji śledzić fragmenty lotu — twarze, zachowanie się i czynności kosmonautów. Byliśmy w tych dniach z nimi a oni z nami.

Nie ulega wątpliwości, że te wspaniałe osiągnięcia radzieckiej nauki mają także szerszy niż zaplanowano zakres oddziaływania. Wykraczają poza badania naukowe dotyczące wszechświata i możliwości przebywania i życia tam człowieka. W tej bowiem sytuacji, kiedy prawie oficjalnie stwierdza się na Zachodzie, że w kosmicznym wyścigu Stany Zjednoczone są w porównaniu ze Związkiem Radzieckim opóźnione o dwa — a nawet cztery lata — muszą się nad tym problemem zastanowić najbardziej „gorące głowy” imperialistów.

Moga sobie oni dalej marzyć o wojnie ale myślą o zniszczeniu naszych krajów socjalistycznych — jak to sami mówią o ostatecznym zniszczeniu komunizmu — chyba im wywietrzały ostatecznie. Dzisiaj bowiem chyba nikt nie wątpi o prawdziwe słów Chruszczowa, że rakietą radziecką „można trafić muchę w Kosmosie”. Spotkanie ostatnich statków jest tego dowodem dośćecznym. I chociaż służąły one i następnie też będą służyć wyłącznie celom pokojowym. Związek Radziecki posiada także rakietę zdolne zniszczyć każdego agresora.

Wojna współczesna z uwagi na rozwój techniki nie zagraża już poszczególnemu krajowi czy nawet zespołowi krajów. Zagraża całej ludzkości, jej wszystkim dotychczasowym zdobyczom. I dlatego tyle ludzi o różnych, nieraz krańcowych poglądach rozumie to niebezpieczeństwo, łączy się i walczy o trwałego pokój. Nie tylko zresztą bezpośrednia atomowa wojna może przynieść nieodwracalne skutki. Także próby broni radioaktywnej są wielce szkodliwe dla zdrowia i życia. Odsunąć tę groźbę może więc jedynie powszechnie i całkowite rozbrojenie, o które na forum międzynarodowym tak konsekwentnie walczą Związek Radziecki. Znamiennym jest, że właśnie najsilniejsze obecnie państwo w świecie walczy w imię dobra obywateli całej planety.

Ostatnio komisja wojskowa senatu amerykańskiego zatwierdziła nominację generała Taylora na stanowisko przewodniczącego kolegium szefów sztabu. Kim jest gen. Taylor? Kilka lat temu na skutek różnic poglądów z administracją Eisenhowera ustąpił z armii. Kennedy zaś powołał go natychmiast na swoego doradcę wojskowego. Jest on autorem książki pt. „Niepewny atut”. Krytykuje on w niej Dullesowską doktrynę grożenia wojną atomową w odpowiedzi na taki rozwój sytuacji na świecie, który nie odpowiadał Stanom Zjednoczonym. Taylor twierdzi też, że raczej należy przygotować się do wojen lokalnych i rozwijać intensywnie broń konwencjonalne, również obok atomowych. Jest on także zwolennikiem skoncentrowania decyzji wojskowych a w szczególności decyzji o użyciu broni atomowej w jednym ręku, tj. u prezydenta USA.

Dotychczasowy dowódca NATO w Europie gen. Norstadt zastąpiony obecnie przez gen. Lemnitza uważany za posłusznego wykownawcę rozkazów Waszyngtonu — był zwolennikiem oddania broni atomowej do dyspozycji NATO. Projekty Norstadta gorąco były popierane przez Adenauera, który widział w tym możliwość współdecydowania o użyciu broni atomowej a nawet możliwość uzbrojenia w nią zahodnoniemieckiej Bundeswehry.

Tak więc te dwie zmiany i nowe nominacje zmieniają pewne koncepcje militarne Waszyngtonu, które do tej pory były koncepcjami Dullesa i Eisenhowera. Strona amerykańska nie wnosi jednak dalej nic konstruktywnego w dziedzinie powszechnego i całkowitego rozbrojenia, tak w Genewie jak i gdzie indziej.

Druga „atomowa klapa” ma miejsce także w Stanach Zjednoczonych. Kończy się tam psychoza schronów atomowych. Jedno z produkujących schrony przedsiębiorstw zbankrutowało i zostało zlicytowane. W wielomilionowym mieście Los Angeles wpływają miesięcznie zaledwie dwa podania o zezwolenie na budowę schronów. Te zaczepnięte z prasy amerykańskiej wiadomości świadczą o tym, że coraz bardziej dociera do ludzi — lepiej niż każda propaganda — przekonanie, że lepszym od najlepszych schronów jest trwały pokój.

KOSMODROM BAJKONUR

BOHATEROWIE RADZIECKIEGO GRUPOWEGO LOTU KOSMICZNEGO MAJOR ANDRIAN NIKOŁAJEW I PODPUŁKOWNIK PAWEŁ POPOWICZ OPUBLIKOWALI W „PRAWDZIE” DOKŁADNE SPRAWOZDANIE W FORMIE REPORTAŻU, ZAWIERAJĄCE WIELE NIEZNANYCH SZCZEGÓŁÓW Z PRZYGOTOWAŃ DO LOTU ORAZ Z SAMEGO LOTU.

Popowicz był pierwszym pilotem „nie-dublerem”, który polecił w Kosmos. Andrian Nikołajew, jak wiadomo, już raz odbył drogę na kosmodrom w pełnym rynsztunku kosmonauty, kiedy był dublerem Titowa.

Kandyatura Nikołajewa na pilota statku „Wostok III” była wyznaczona już w dniu lotu Titowa. Kandyatura Popowicza na pilota statku „Wostok IV” także nie była niespodzianką ani dla jego kolegów, ani dla uważnych czytelników prasy radzieckiej. Informacje o przygotowaniach „Romanych” (prasa ZSRR operowała „otczestwem”) Popowicza aby nie zdradzić przedwcześnie jego „incognito”), pojawiły się w dziennikach moskiewskich na wiele tygodni przed lotem zespołowym. „Romany” przechodził wspólny trening z „Georgijem” (Andriinem Nikołajewem). Łączenie kryptonimów kosmonauty nr 3 i nr 4 w informacjach o ich przygotowaniach do lotów pozwoliło co śmieszniej komentatorom wysnuć wniosek o możliwości lotu obydwu w niewielkim odstępie czasu.

O ile o przygotowaniach do lotu Gagarina żadna wiadomość nie przedostała się swego czasu do prasy, a Titowa nie znano nawet z imienia — o kosmonau-

tach nr 3 i nr 4 przesączyło się na łamy gazet radzieckich (a w ślad za nimi — polskich) sporo informacji. Zebrane razem, pozwoliły one na nakreślenie ich sylwetek a nawet sporych fragmentów życiorysów.

Że Andrian i Paweł są kosmonautami, wiedzieli też ludzie w ich rodzinnych stronach. Mieszkańcy czuwaskiej wioski Szorszefy widzieli Nikołajewa w kinie w Czebosakrach (stolica Czuwaszki ASRR) w grupie kosmonautów, pokazanych na filmie o Gagarinie. Mieszkańcy ukraińskiego powiatowego miasteczka Uzin rozpoznali na tym samym filmie Popowicza. Zresztą rodzice Pawła także oglądali film: „Pierwszy rejs ku gwiazdom” i dostrzegli, jak wśród następnych kandydatów do Kosmosu kilka-krotnie mignęła twarz ich syna.

O nadziejściu „dnia X” rodzice Popowicza i matka Nikołajewa dowiedzieli się wcześniej, niż 3 miliardy mieszkańców planety Ziemia. Zapowiedzią komunikatu TASS była dla rodzin kosmonautów nr 3 i nr 4 wizyta korespondentów „Prawdy”, którzy przybyli po materiały do reportażu o Andrianie i Pawle, mające ukazać się w centralnej gazecie moskiewskiej razem z oficjalnym komunikatem o ich lo-

Pewną nowością (w porównaniu z lotami Gagarina i Titowa) było również to, iż kosmonauci nr 3 i nr 4 zaproszeni zostali na kosmodrom nie w przeddzień startu, lecz znacznie wcześniej. Nikołajew i Popowicz oglądali montaż wielostopniowej rakiety nośnej statku „Wostok III” i „Wostok IV”. W tych spotkaniach z ekipami montażowymi brali także udział dublerzy Nikołajewa i Popowicza — kosmonauci nr 5 i nr 6.

Ostatnie trzy dni przed lotem statku „Wostok III” były przeznaczone na odpoczynek obydwu kosmonautów. Nikołajew i Popowicz co dzień jeździli na ryby, gotowali „własnego przemysłu” zupę rybną, słynną rosyjską „uchę” a wieczorami oglądali filmy. Były to wesołe komedie filmowe.

Przy okazji dowiadujemy się z reportażu Pawła i Andriana, że na kosmodromie istnieje nie tylko kino, ale również teatr, stadion, park, duża biblioteka, hotel, sklepy a nawet... żłobek (załoga kosmodromu stanowi społeczność dużego miasta). Od początku ery kosmicznej przyszło w nim na świat sporo dzieci. Widząc co jakiś czas startującą z kosmodromu rakietę, najmłodsi obywatele Bajkonuru najczęściej bawią się w kosmonautów.

E P I L Ó G

V období jednej generácie svetový imperializmus rozpútal dve vojny. Milióny zabitých a zmrzačených, nesmierne kultúrne a hmotné straty — to je cena akú zaplatilo ľudstvo za imperialistickú politiku.

Vidíme ako po každýkrát, keď rozpory v kapitalistickej svete začínajú sa zváčšovať, buržoázia obrazia zrak smerom k SSSR uvažujúc ako vyriešiť vlastné rozpory na úkor Sovietskeho svazu, štátu, ktorý už samotným faktom svojho jestvovania revolucionizuje robotnícku triedu a koloniálne národy. Tak bolo aj pred vypuknutím poslednej vojny.

Druhá svetová vojna podobne ako prvá, bola výsledkom neobvykle ostrých rozporov medzi dvomi imperialistickými skupinami bojujúcimi medzi sebou o zdroj odbytu a suroviny. A hoci bola rozpútaná fašistickými štátmi s hitlerovským Nemeckom na prvom mieste, predsa zodpovedné za jej pripravu a rozpútanie sú tiež západné mocnosti.

Nemecký imperializmus bez dihotomických úverov, poskytovaných najmä veľkým americkým monopolmi, neboli by v tak krátkom období odbudovaný a neboli by schopný dosiahnuť obrovský ekonomický a vojenský potenciál.

Vojna rozpútaná na západe hitlerovskými útočníkmi a na východe militaristickým Japonskom vtrhla do boja väčšinu krajín sveta. Príamo alebo nepriamo zúčastnilo sa jej viac ako 80% obyvateľov zemegule. Vojenské dianie zahrnulo skoro celú Európu, obrovské priestory Ázie, oceán Tichý a Atlantický a značnú časť Afriky. Šesť rokov vojny prinieslo najstrašnejšie utrpenia stovkám

miliónov ľudí, pohľalo desiatky miliónov ľudských životov a spôsobilo nebývalé hmotné a kultúrne straty, vytvárané ľudskou prácou behom storočí.

Táto vojna bola najfajšou a najkrutejšou zo všetkých, ktoré ľudstvo kedykoľvek prežilo. Prvýkrát boli v nej použité lietadlá-strely, diaľkovo riadené rakety, tryskové lietadlá a koncom vojny tiež zbraň masového vraždenia — atómové bomby.

Spejúc k ovládnutiu sveta hitlerovské Nemecko vybavilo svoje ozbrojené sily najmodernejším na vtedajšie časy vojenským výstrojom, dopravnými a prepravnými prostriedkami.

Hitlerovské letectvo a námornictvo účobili, pirátsky lámuc všetky medzinárodné konvence a dohody. Využívali také organizácie ako Červený kríž, k maskovanej preprave vojsk a municie ako aj k príprave zradných útokov. Žiadnu lesť nebola im cudzia. Z podmanených sebou národov hitlerovské Nemecko, tvorca vyhľadávacích táborov, utvorilo milióny robotníkov nútenej k fažkej práci v najneľudskejších podmienkach v nemeckom zbrojárenskom a zásobovacom priemysle.

Vo vojne s hitlerovským Nemeckom a imperialistickým Japonskem prejavila sa najmä moc sovietskych národov. Po prvom období neočakávaného a silného útoku na Sovietsky svaz, hitlerovským vojskám podarilo sa prelomiť prvú obrannú čiaru a naprieč veľkým stratám, podarilo sa obsadiť značné terény Sovietskeho svazu. Avšak s každým ki-

lometrom rástol odpór sovietskych vojsk zdržujúcich zločinný útok, aby konečne prejst k protiútku.

V tejto vojne Sovietsky svaz vedený slávnou komunistickou stranou prejavil nevyčerpateľné možnosti, mobilizujúc všetky svoje sily a zásoby pre dosiahnutie víťazstva nad nemeckom.

Vo Veľkej vlasteneckej vojne Sovietskeho svazu získali si nesmrteľnú slávu sovietski vojaci a v zázemí hrdinskou prácou sovietski obyvatelia. Partizánske boje vedené za frontom, dosiahli nebývalé dovedy rozmeru a nadobudli celonárodný charakter.

Vedúci urputné boje s nemeckými vojskami, sovietski vojaci plnili čestnú úlohu osloboďiteľov krajín východnej a juho-východnej Európy. Vitaná ofenzíva sovietskej armády spojila sa s národo-oslobodzovacím hnutím týchto krajín. Po boku sovietskej armády bojovali poľské a československé jednotky a ku koncu oddieli rumunskej a bulharskej armády.

Už po úpadku hitlerovského Nemecka ozbrojené sily vedené hrdinskou Komunistickou stranou, prevádzajú vojenské operácie v Mandžursku, rozdržili viac ako miliónov japonských vojenských jednotiek. Koncom augusta sovietske vojska osloboďili od japonských vatrelovcov všetky severovýchodné provincie Číny, Severnú Kóreu, Južný Sachalin a Kurilské ostrovy.

Porazením fašistických agresorov Sovietsky svaz osloboďil národy od ukruptného fašistického tyranstva. Zaistil bezpečnosť národov sveta.

LEON KRUCZKOWSKI

O C Z Y Z D A L E K A

Drukujemy poniżej nieznany fragment powieści, którą Leon Kruczowski pisał w czasie wojny w Oflagu II B w Choszcznie (Arnswalde).

Fragment ten opublikowany był w sierpniu 1940 r. w piśmie „Za drutami”, wydawanym przez oficerów polskich przebywających w tym obozie w hitlerowskiej niewoli.

Los samej powieści jest nieznany. Pisarz albo zaniechał jej pisania, gdyż w warunkach obozowych ze względu na częste rewizje nie było to łatwe, albo też w chwili odzyskania wolności nie zdążył uratować jej rękopisu.

Co tydzień przychodziły ilustrowane czasopisma. Koledzy rzucali się na nie, jak wygodniały ptaki. Wiadomo było, że poszukiwali przede wszystkim kobiet: twarzy i ciała kobieczych. Więc fotosów z teatru i filmu, więc zdjęć sportowych, więc... Zeszyty w barwnych okładkach przechodziły z rąk do rąk. Gdy już nasyciły się wszyscy, Jaspis zabierał je ze stołu, usiadł w kąciku pod oknem i powoli, powoli przeglądał.

Były to chwile pełne osobliwego naprężenia.

Zwykłe życie istniało więc jednak. Ze zmarszczonym czołem Jaspis wpatrywał się w zdjęcia: tak, gdzieś istnieje ono, chwytyane na gorąco w luźnych, przygodnych wycinkach. Uczony bułgarski, profesor Pirof, w swoim laboratorium: właśnie udało mu się wytropić tam „virusa”. Przystojna konduktorka w wagonie tramwajów berlińskich: okrągła, mundurowa czapka na ciemnych, falistych włosach. Kilka patetycznych fotosów z „Cavoura”, nowego filmu wioskiego. „Karmienie zwierząt w hamburskim ZOO”. Dydgitarz w mundurze przecina wstępnie: otwarcie wystawy sztuki w Monachium. A ta wspaniała blondynka na piasku plaży jest tylko starsza, dobrze znajoma reklamą kremu „Nivea”...

Są więc gdzieś ludzie, którzy pracują w laboratoriach, jeżdżą tramwajami, chodzą do kin, malują obrazy i urylopiają na plażach. Jaspis nie może o nich myśleć inaczej, jak o istotach z innej planety. Aby zobaczyć najbliższego z nich, wystarczy oderwać oczy od

połku kultury postihla nedozierná strata — v noci z 31. júla na 1. augusta zomrel vo Varšave Leon Kruczowski, jeden z najvýznamnejších poľských spisovateľov, od samých začiatkov svojej tvorby nerozlučne spätý s lavičiariským revolučným smerom našej literatúry a divadla.

Leon Kruczowski po vojne — počas ktorej bol zajatcom v Oflagu — zastával dôležité štátne funkcie. Bol prvým namestníkom ministra kultúry a umenia, členom KC PZPR, poslancom do Sejmu, členom Státné rady, činiteľom poľského a medzinárodného mieroveho hnutia.

Ako spisovateľ Leon Kruczowski vyznamenal sa najmä románom „Kordian i cham” vydaným r. 1932. V tomto románe Leon Kruczowski píše na veľkú národnú, historickú tému. Využíva v tom čase opublikované prof. Handelshannom, autentické pamäti ľudového učiteľa z Kongresového kráľovstva — Kazimíra Deczyńskiego a píše román o situácii sedliakov v prvej polovici devätnásťteho storočia. Utočí proti ústrednému problému poľského politického života tohto obdobia, t.j. národnému vyobcovaniu sedliakov. Bola to tá istá bolestná „sedliacká záležitosť” z ktorej sa zrodili najbolestnejšie stránky tvorivosti Žeromského.

A najpalčivejšie slová veľkej publicistiky romantického Mauricia Mochnického, Joachima Lelewela, Edwarda Dembowskiego... Národná jednota voči utreniu a spoločnému ohrozeniu bola pre horné vrstvy národa skoro náboženskou dogmou. Bola touto dogmou v období povstaleckých vzletov, bola juž tiež na prahu nezávislosti. „Kordian i cham” a neskôr „Pawie pióra” (román o situácii sedliaka v Galicji tesne pre I. svetovou vojnou) boli ideovou výzvou a polemicou provokáciou. Tak aj boli ocené a stretli sa s ostrou kritikou praviciarskej tlače.

V povojnovom období Kruczowski sa zaobral predovšetkým dramaturgickou tvorbou, formovanou na stejnom priereze revolučnej tradície, vernou li-

teratúre, jej odkazu, neposlušnou mienkám vytváraným kvôli ulahčeniu spoločného života. Ostrú chut polemiky majú jeho tri najvýznamnejšie povojnové hry „Odwyty” (1948), „Niemcy” (1949), „Pierwszy dzień wolności” (1960).

„Niemcy” — jedno z najvýznamnejších diel Leona Kruczowského. Autor prevedol v ňom politickú analýzu faktu, ktorý pre Európu mal doteraz len jednu tvár — tvár národa šialeného, zločinného, súhrne zodpovedného za to, čo vykonal. Ukazujú hru politickej sil v lone nemeckej spoločnosti, Kruczowski odsúdil Nemcov inak, pripravoval Poliakov na smierenie sa s faktom, že Nemeč behom najbližších rokov môže sa tiež stať budovateľom nového sveta že nesmie v tomto svete chýbať, že dejiny vždy a všade riadia sa tým istými zákonmi, že druhá svetová vojna nebola ich chmúrnou výstrednosťou, ale realizáciu tých istých ich zásad vyplývajúcich z triedného boja.

Poľské hry Leona Kruczowského „Pierwszy dzień wolności” a „Smierć gubernatora”, menej bezprostredne ako minulé ozývajú sa hlbokým tónom, nesmierne zrelým, dokazujúcim, že v tvorbe spisovateľa začínala sa nové obdobie.

Ludovodemokratické Poľsko vedelo oceniť tvorbu Kruczowského. Jeho knihy dosiahli miliónové náklady. Jeho tvorba bola predmetom školskej výučby. Bol jedným z najväzenejších spisovateľov v Poľsku. Dejiny literatúry ocenia jeho verność najlepšej ideovej tradícii poľského písomníctva a úlohu, ktorú odohral v obnovení takých veľkých druhov literatúry akými sú: politický román a politická dráma.

Tento rok je tvrdý pre poľskú literatúru. Opustili nás dva veľkí spisovatelia-komunisti: Broniewski a Kruczowski.

Nad rakvou súdruga Leona Kruczowského chýlia sa červené zástavy. „Kordian i cham” zostane dlho v našich knižniciach — doma i školských. „Niemcy” a „Pierwszy dzień wolności” budú dlho budíť v divácoch nadšenie.

fotografii, przedstawiającej drużynę piłkarską z Budapesztu i spojrzenie przez otwarte okno. W odległości najwyżej dwudziestu metrów jezy się wysoki, zasiekami uzbrojony plot, z drutu kolczastego — a tuż za nim, na stoku łagodnego wzgórza, stary, zgarbiony chłop pomorski grabi rdzawo-zielony pokos koniczyny. Gdy skończy, wyjmie z cholewy buta długą fajkę, zapali ją, poduma chwilę i pojedzie, z grabiami na plecach, ku biejącym niedaleko zabudowaniom. Tak, to jeden z „tamtych”. Jego małe, senne miasteczko w gruncie rzeczy tak samo jest nudne i banalne, jak dzień przystojnej konduktorki w berlińskim tramwaju. Lecz jego fajka napewno smakuje mu doskonale: ma smak życia.

Myśl Jaspisa z bolesnym uporem wracała teraz do wspomnienia, które tu właśnie, w nicości dni obozowych, pamięć drażniąca nieustannie odgrzebała z dawną już wyschniętych i zasybanych łożysk czasu. Kilkanaście lat temu — były to pierwsze miesiące jego małżeństwa z Elżbieta — mieszkał, niedługo zresztą, w dużym rewiরze przemysłowym. Jeżdżąc koleją do pracy wracał codziennie po południu z małej stacyjki do B., osiedla podmiejskiego, gdzie Elżbieta oczekiwała go z obiadem. Droga wiodła częściowo nad taborem kolejowym, grzbietem stromego nasypu. Taki sam nasyp znajdował się po drugiej stronie toru. W pewnym miejscu, tuż obok drogi, wznosił się wysoki, szary mur, za nim zaś ponure, dwupiętrowe zabudowania z rudej cegły. Okna budynków przesłonięte były do trzech czwartych wysokości „koszami” z czarnej blachy. Drogą była mała uczęszczana, a Jaspis zbliżając się do szarego muru zawsze jak by bezwiednie spuszczał głowę i przyospieszał kroku.

Ze zdziwieniem spostrzegł pewnego dnia nieruchomą postać siedzącą na zboczu przeciwległego nasypu. Była to kobieta. Jedna z tych wcześnie trażących młodość istot, jakie spotyka się na ulicach dzielnic robotniczych. Dziwnie skulona, objawiały ręka na kolana,

patrzyła nieruchomo w góre, ku rudym murom więzienia. W jej wzroku było coś tak niezwykłego, że Jaspis odruchowo podniósł głowę i spojrzał w tym samym co ona kierunku. Wysoko, w jednym z ponurych okien drugiego piętra, tkwiła między pretami kraty szara, wygolona głowa mężczyzny.

Jaspisowi zaciążyły nagle własne kroki. Twarz wieżnia w oknie i twarz kobiety siedzącej na wale były jednakowo nieruchome, stępala jak gipsowe maski. Tylko oczy ich gorzały dziwnym, wysilonym blaskiem.

Niewiadomo jak długo już tak patrzyli na siebie w głuchym, okrutnym milczeniu, lecz Jaspisowi wydało się, że to mogło trwać całe godziny. W pewnej chwili uczuł wyraźne jakby ostre, przeszywające ukłucie w piersi: uświadomił sobie, że w tym momencie przeszedł właśnie przez linię dwojga skrzyżowanych wzroków.

Długo potem wróciwszy już do domu, nie mógł zapomnieć twarzy, a zwłaszcza niepokojąco dziwnych oczu tej kobiety. Nazajutrz widział ją znowu i potem jeszcze przez szereg dni codzienne. Tak, nie wątpił, że siadawała tam godzinami na zboczu pustego nasypu, skulona nieruchomo, z rękami splecionymi na kolana, z głuchym, stępaczym krzykiem między powiekami. Gdy wreszcie pewnego dnia nie zastał jej na zwykłym miejscu, nie mógł się oprzeć myśli, że stało się coś groźnego, coś straszliwego.

Kilkanaście lat minęło od tego czasu. I oto teraz, teraz właśnie, to osobliwe wspomnienie ocknęło się w myślach Jaspisa. Z kąta przy otwartym oknie, nad rozłożonym na kolana numerem ilustrowanego „Wochenblattu”, długo wpatrywał się w Zielone wzgórze za plotem z drutu kolczastego — i zawsze wtedy widział blisko przed sobą, po „tamtej” stronie plotu, wysilonie, aż do bólu oczy tamtej, nieznanej kobiety z nasypu kolejowego w B. — głuche, a goryjące, zapamiętane i wierne, namiętne jak życie i mroczne jak śmierć.

SLOVENSKÁ TLAČ O VEL'KOM SPISOVATEL'ovi

Oriešenie spoločensko-mravných otázok a o nové, nezjednodušené stanovenie základných etických kategórií sa vo svojich drámach usiluje Leon Kruczowski. Nie je nijako náhodné, že sa otázkami filozofie osobnosti zapodieva práve autor, ktorý nikdy ani na moment nezaklásal vo svojom marxistickom presvedčení.

Hra Prvý deň slobody sa vyrovňava s individualistickým ponímaním otázky voľby. Skupina poľských dôstojníkov sa v posledných dňoch vojny prebija domov zo zajateckého tábora, odkiaľ už ušli ich nemeckí strážcovia, a nášla sa v „zemí níkoho“, kde fašistické zákony už nemajú možnosť slobodnej voľby aj v tom rozsahu, v akom ju má človek za normálnych podmienok: teraz v tomto právnom vakuu, kde si každý môže robiť, čo chce, sa im pojmom slobody koncretizuje do veľmi rozdielnych predstáv. Pre jedného je to pohodlné závertie malomiestiackej existencie, pre iných ukoje-

nie hladu a zmyslov alebo priležitost k vytúženej pomste na Nemoch. Hlbšie ju chápe Ján: ako možnosť správať sa ľudsky, pokúsiť sa aspoň na chvíiku zabudnúť a odpuštiť; berie do ochrany dve nemecké dievčaťa a tým sa dostáva do konfliktu s kolektívom. Logika udalostí (jedno z dievčí zastrelí Jánovo kamaráta) ho napokon presvedčí, že pojmy „sloboda“ a „humanita“ treba vždy chápať konkrétno-historicky.

Komplikovanéjšia a mnohoznačnejšia je dráma Guvernérova smrť. Hlavnej hrdine dáva strielat do demonštrantov; číti, že ho z pomsty zabijú, a vie že to bude sprawodlivé. Náhodou sa avšak obetou atentátu stane na smrť odsúdený väzeň-komunista, ktorého guvernér omilostil, pretože na rozdiel od neho verí, že svet možno napravit. Ich rozhovor vo väzení (opäť svetozáborová diskusia) je ústrednou scenou hry. Domneď guvernérove telesné pozostatky slávnostne pochovávajú; keď sa on sám vráti do vlastného donžu, všetci sa o neho štitivo odvratiajú; bez lesku moci je iba tieňom. To v rovine spoločenskej. A morálne je už tiež mŕtvy: rovnako ľud i jeho najbližší ho už pre seba odsudili.

Prinášame niekoľko úvah o literárnej tvorbe Leona Kruczowského uverejnených v Slovenských pohľadoch z júla t.r. v článku „Poľská literatúra v znamení intelektu“ (napísanom ešte pred smrťou spisovateľa).

V predchádzajúcej hre šlo o slobodu v podmienkach, kde neplatia nijaké právne normy, kde je teda objektívne možná (aspoň načas) anarchia a kde disciplína je iba výsledkom dobrovoľnej dohody. V Guvernérovej smrti vidíme paradoxnú situáciu človeka, ktorý rozhoduje o živote a smrti tisícov, ale pritom či vlastne práve preto, je väčšinou svojho spoločenského postavenia. V okruhu privátnom: každý krok sledovaný a strážený, vztah ostatných ľudí je bud' oficiálny (jeho podriadení alebo konvenčne strojený rodina, hostia v salóne). Ale je neslobodný aj v širšom zmysle: ako samostatne myslíce a rozhodujúce individuum. Smie konáť nie ako človek, ale iba ako istá spoločenská funkcia, ako štát, plne neosobne, je touto funkciou plne determinovaný. Prítom je guvernér osobnosť s bohatým vnútorným životom a citlivým svedomím aspoň od chvíle, keď si uvedomí sám seba po svojom zločine (ujasní si, že strieľal do bezbranných). Práve na tomto napäti medzi individuálnou intenciou, medzi sférou psychologicko-morálnej a spoločenskou podmienkou zmyslom jeho činov stojí celá dráma. Ide v nej teda o obžalobu triednych systémov, v ktorých menšina používa najbrutálnejšie prostriedky násilia. No je tu i problem všeobecnejší: situácia človeka, ktorý sa pri vykonávaní svojich funkčných povinností dostal do rozporu so svojím svedomím, otázka istého sebaodcudzenia každého štátu. Autor naznačuje východisko: komunistická spoločnosť, v ktorej dôjde k všeobecnému a konečnému slobodnému rovovaju, a k postupnému splynutiu žáujmov jednotlivca a celku. Nijako však netají, že tento proces potrvá ešte veľmi dlho; význačná viera, že revolúcia okamžite zmení všetko k lepšiemu, vyznieva veru veľmi naivne.

Kruczowski v tejto dráme využíva prostriedky moderného divadla: podtext, symbolickú mnohovýznosť detailov, náznak, scénickú metaforu; približuje sa Brechtovmu epickému divadlu (postava rozprávacia, čitateľ má spolupremýšľať, nie spoluprežívať). Je to dráma kreacionistická: nie je miestne ani časovo lokalizovaná, odohráva sa kdeś vo svete v XX. storočí. Nie sú tu totiž dôležité konkrétné spoločensko-historické podmienky toho-ktorého štátu, ale všeobecný problém.

JOAQUIN GARCIA MONGE

VYHĽADÁVANÍ

Don Demetrio bol zámožný pán, latifundista z hlavného mesta San José a vplyvnej osoba vtedajšej vlády. Mal tú vlastnosť, že označoval určité pozemky za neplodné a neskoršie ich výhodne vyvlastňoval.

Pozemky, ktoré susedili s jedným z jeho veľkostatkov v Turubares, boli práve tohto druhu. Prirodzene, vedený túžbou po majetku, vydával ich ako obvykle za úhor.

Ale v tomto prípade boli pozemky, najmä pozdĺž cest osídlené niekoľkými chudobnými rodinami. Jedna z nich bola rodina Remigia Sota. Remigio sa nechcel zmieriť s biednym životom, ktorý sa zahnezdil v susedných chalupách a rozhodol sa uniknúť, odísť na cestu do hôr a usadiť sa na pôde, ktorá nepozná pána. Žil neustále v nádeji, že si tam v horách postavi svoj ranč, že su bude starať o rodinu, chovať dobytok, siať, bude mať čo jesť a ktové, možno aj zbohatne, ak si to pánbobude želať.

Niečo z toho sa rokmi uskutočnilo. V horách mal ranč, dobrú pôdu, ktorá mu dávala obživu, a niekoľko kusov dobytka. Aj deti prišli, no takmer všetky zomreli, iba dva chlapci, dnes už odrástlejší, mu zostali. Podnebie tam boli nezdravé. Vody mállo, a ešte nedobrej. V kraji hovorili, že je prašivá. Otrávili ju Indiáni, rozhnevani a prenasledovaní, pred odchodom, keď im cudzinci vyvlastnili úrodnú pôdu.

Ale Remigio bol spokojný. Dával väčšiu prednosť dobytku, ktorému sa dobre darilo, ako deťom.

Jedného dňa sa Remigio dopočul, že don Demetrio vyvlastnil ďalšie pozemky a medzi nimi aj jeho pozemok. Strašná zpráva sa ihneď rozšírila po ostatných rodinách, ktoré sa dostali do podobnej situácie.

Remigio poznal dona Demetria. Videl ho raz ísť po ceste na koni, ale pozrel sa naň ľahostajne, akoby sa díval na prežuvavca, bezstarostne a bez akejkoľvek potuchy, že tento pán bude raz vyvlastňovať aj jeho majetok.

Onedlho sa dozvedel, že akýsi inžinier chodí po pozemku a meria nový majetok dona Demetria.

Konečne prišlo osudné nariadenie: zostať iba ako nájomca a platiť vysoké nájomné, alebo opustiť pozemky, ktoré už nie sú v ich vlastníctve.

A odvolanie? Nový majiteľ nechcel o ničom ani počúť.

A vtedy došlo k strašnému rozhodnutiu, ktoré, samozrejme, mala na svedomi rozhnevená Remigiova žena.

Nebola prítom ani slz, ani kriku, ani sa nijako hlučne nerozčulovala. Bola to iba slepá nenávist a pevné rozhodnutie.

Remigio neodporoval. Pred niekoľkými dňami ho zastavil jeho sused, dobrý priateľ Juan Sojo a povedal mu:

„Pozri sa, priateľ, vezmeme mu chuf na také hanebné kúsky. Dokážem mu, že chudáka nemôže len tak pre nič za nič vysťahovať. Predám prasa a všetok dobytok a možno stratím všetko až do posledného centava, aby som to vyhral za pomoc advokátov a zákona proti tým nariadeniam a rozličným listinám. A keď to nepomôže, nech si to teda všetko zoberú.“

Ale Remigio vedel, že tu je vopred všetko stratené.

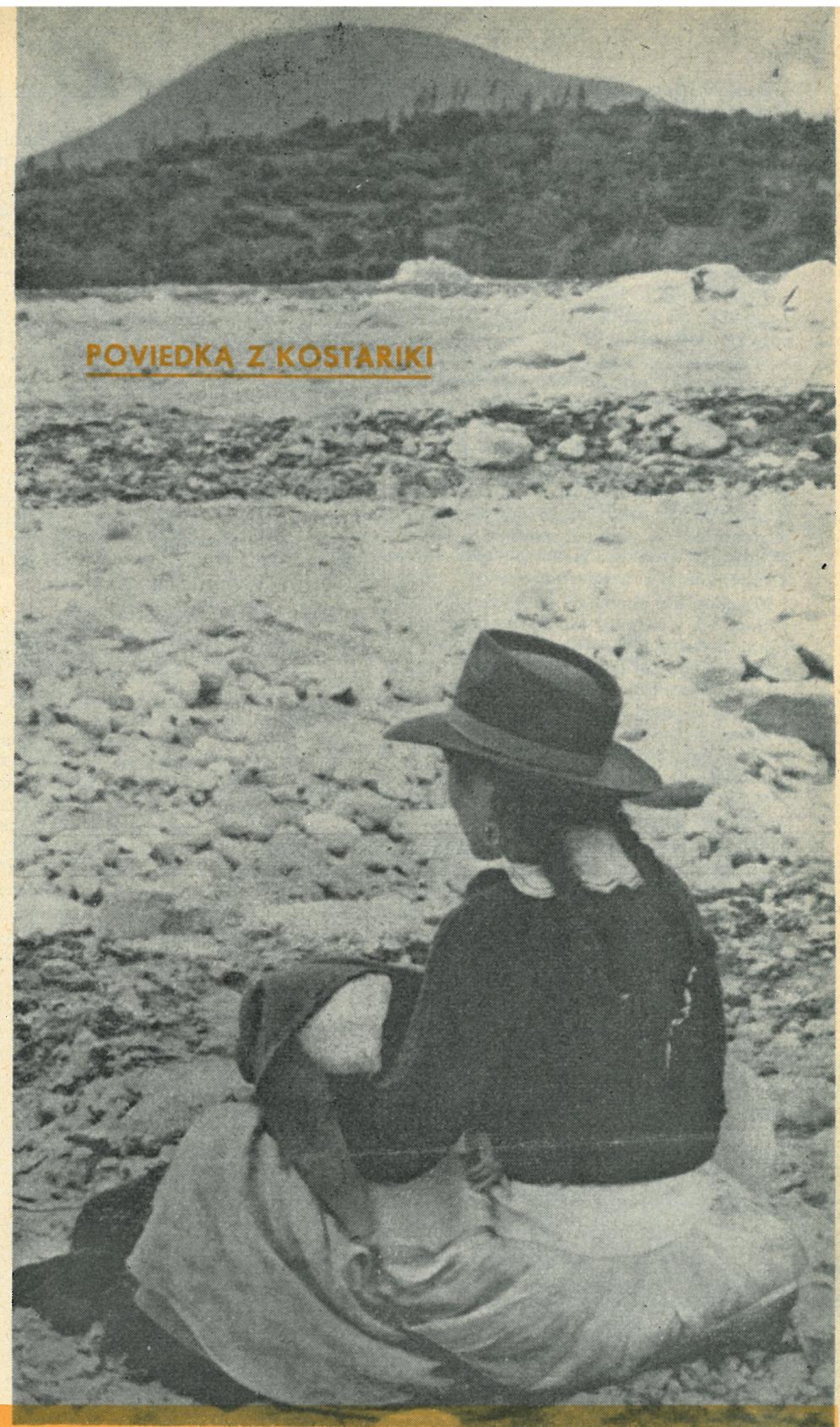
A tak istého horúceho letného dňa vyviedli dobytok na cestu, vytiahli dvojkolesové talipy so starými rodinnými haraburdami... Vpredu boli dva chlapci a psi.

Remigio so ženou zostali vzadu. Až o chvíľu, potajomky, sotva dych popádajúc, vyšli bledí, bez cieľa, ale vzpriamení z tohto miesta vyhnanstva.

Ked' úšli kus cesty, otočili sa. V diaľke bol vidieť v plameňoch ich ranč, horela cukrová trstina, banánovníky aj ovocné stromy.

„A teraz nech si to tí čerti vezmú“, povedala žena.

PRELOŽIL: FR.BURES

Ludia vždy zaujímali záhady života a jeho vývoj. Uplynulo však veľa rokov, kým našiel človek správne, vedecky podložené vysvetlenie vývoja života na zemi.

Omylov v hľadaní bolo nemálo, veď mnohé veci si ľudia kedysi vysvetlovali tak, ako to za tých čias bolo jedine možné; tăpali naslepo v dohadoch a vytvárali si rôzne nevedecké verzie, inšpirované prevažne mytologickými legendami. Pravda, vyskytli sa aj celkom rozumné dohady; tak napríklad niektorí grécki filozofi ako Xenofanes, Xantos, Herodot a iní správne usudzovali, že rôzne nájdené skamenelinu sú zvieratá a rastliny, ktoré už dávno vymynuli; že sa kedysi nad horskými štítmi vlnilo more, že tam, kde sa dnes nachádza more, bola kedysi pevnina atď. Tieto dohadu sa však neudržali dlho. Ľudia ovela ľahšie prijímali také názory o živote, ktoré boli podložené naboženskými legendami alebo boli fantáziou. Mýtus a Noemovej arche a zvieratách, zachránených pred potopou, rozšírený v mnohých náboženstvách, uznávali ako celkom rozumné vysvetlenie pôvodu súčasne existujúcich tvorov. Keď však Aristoteles dokazoval, že ovady vznikajú z bahna a blata, tiež sa tomu nikto neoveroval...

Výslednicou toho všetkého bolo, že do konca XVII. storočia verili ľudia v stálosť a nemenosť živočíchov a nachádzané skamenelinu či kostry vymynutých zvierat sa vysvetlovali bájkami o „obroch“, „leviatanoch“ a podobne.

Postupne sa však predsa začalo stále viac uplatňovať vedecké poznanie, založené na dôkazoch. Vedci ako Cuvier a najmä Lamarck, ktorí žili v XVIII. storočí, dokazovali, že všetky na zemi žijúce bytosti (teda aj človek) museli dôjsť ku svojej súčasnej forme cestou nejakého stupňovitého vývoja.

Aj v týchto hypotézach bolo ešte dosť mylného rozumovania. Napríklad Lamarck

veril v akusi „prasilu“, existujúcu v každej živej bytosti a nútiaju ju k docieleniu stále dokonalejších formiem zodpovedajúcich a prispôsobujúcich sa podmienkam a okoliu.

Prirodzene, nikdy nijaká „prasila“ neexistovala, ale vtedajšia veda si — z nedostatku iných argumentov — vypomáhalu podobnými vysvetlivkami.

Bol to až Charles Darwin, ktorý na základe hlbokého bádania, podopretého početnými vecnými dôvodmi, určil skutočné zásady teórie vývoja. Teda: všetky stvorenia podliehajú postupným, hoci pomalým a na pohľad nebadateľným premenám; pô-

lube lode „Beagle“. Bola to vedecká výprava, organizovaná anglickou vládou. Jej poslaním bolo skúmať rôzne krajiny, najmä Južnú Ameriku a ostrovy v Tichomorí.

V tých časoch (hovoríme o prvej polovici XIX. storočia) sa stále častejšie náchádzali pozostatky dávno vyhynutých zvierat. Prispel k tomu rozvoj baníctva, priemyslu a stavby železničných tratí. Kočalo sa v zemi i v skalách stále hlbšie a systematickejšie a preto sa takéto nálezy stali zjavom skoro každodenným. V jednej krajinie však nebolo potrebné vôbec kopat — pozostatky vyhynutých zvierat sa tam náhľadzali priamo v jaskyňach a na

né i čisto suchozemské, paničerníky a niektoré druhy korytnačiek. Okrem toho existoval na týchto ostrovoch veľmi zaujímavý svet hmyzu a vtáctva. Na niektorých vtákok Darwin objavil vývoj zmeny formy zobáka, ako dôsledok zmenených podmienok výživy. Bol to tiež živý dôkaz vývoja v dôsledku pôsobenia prostredia a prirodnych vplyvov.

Táto neobyčajne zaujímavá cesta, spojená s rôznymi vedeckými výskumami, dala Darwinovi obrovský vedecký materiál, ktorý v priebehu nasledujúcich rokov neuštala dopĺňovať. Výsledkom týchto, vyše dvadsať rokov trvajúcich výskumov bolo veľvýznamné dielo „O pôvode druhot“, ktoré znamenalo revolúciu v celej vtedajšej vede a postavilo náuku o živote na Zemi na úplne nové cesty.

Darwinovskú teóriu vývoja neprijali ľahko. Spočiatku ju odvrhovali a potláčali nielen rôzne náboženské ustanovizne, ale aj mnohí učenci, ktorí sa nevedeli zbaviť tradičného systému myšlenia a názorov dávno vykoreníných. Napokon však Darwinova teória zvíťazila a dnes ju prijíma prevážna väčšina vedcov na celom svete.

Je jasné, že nie všetky Darwinove názory platia v plnom znení aj dnes. Niektoré formulácie veda neprijala, najmä tie, ktoré sa týkali príliš „matematického“ postupu vo vývoji jednotlivých druhov. Vývoj, to je totiž vec oveľa komplikovanejšia, ako sa zdal za čias Darwinových. Príroda pozná aj prípady, že určitý druh existuje bez zmeny nesmierne dlhú dobu (ako napríklad nedávno objavená ryba Coelacanthus, ktorá jestuje bez zmen od čias devonskej doby až podnes) alebo že vymiera, dostenúc sa na takzvanú mŕtvu vetvu. Takýchto mŕtvych vetvov objavila veda mnoho, najmä u druhov „príbužných“ človeku.

Všeobecne však zásady Darwinovej teórie zostali platné a tvoria naďalej kostru nášho vedeckého učenia o vývoji života na Zemi.

PÓVOD ČLOVEKA

vod všetkých tvorov je spoločný a delefne na rozličné druhy prebiehalo v nesmierne širokom období, ako dôsledok rôznych a neustále sa meniacich životných podmienok. Týka sa to samoziemejme aj človeka, ktorý má spoločný rodičmeň s inými cicavcami a medzi jeho najbližšími „príbužnými“ sú opice. To, pravda vôbec neneznamená, že človek azda pochádza z opice, alebo opica z človeka, ale znamená to, že človek a súčasne žijúce opice mali kdesi v dávnych epochách istých spoločných predkov.

Darwin došiel k týmto uzáverom na základe dlhoročného štúdia a pozorovania. Neobyčajne plodnou bola preň v tomto ohľade trojročná cesta okolo sveta na pa-

povrchu. Touto krajinou bola Južná Amerika, najmä Argentína, presnejšie jej časť zvaná Patagónia.

Darwin sa teda vybral do tejto „krajiny paleontológov“ a tam urobil celý rad zaujímavých výskumov obrovských vymretých zvierat, gigantických paničerníkov, mravečníkov atď. Tieto nálezy z rozličných období mu dali dokonalý prehľad o vývoji súčasných druhov.

Dalším neobyčajne vhodným miestom pre potvrdenie Darwinových myšlienok o teórii vývoja druhov boli ostrovy Galapagy, ktoré odborníci nazývali „živý svet vykopávok“. Žili tam totiž ešte druhu zvierat, ktoré na iných pevninách už dávno vymreli, ako napríklad obrovské jaštery, obojživeli-

Na svoju dnešnú slávlosť — národnopisné slávnosti ľudových súborov — obliekla sa Východná neobvykle slávnostne. Všade kvety a nápisy vitané vystupujúce dnes súbory ako aj početných hostov. Hned popri tom prelínajú sa nasiaknuté múdrostou storočí ľudové perekadla a príslavia — pripravené na veselice.

Prekvapení krásou chodíme od obloku k obloku, sú ozdobené látkami, súčasťami oděvov, bohatými výšivkami, kožuchmi... a opäť nachádzame kúzlo ľudového umenia, krásneho ale zároveň účelného, spojeného s každodennými potrebami človeka.

Mení sa život na Slovensku, mení sa rýchle a od základov. Kľud a tvorčí optimizmus stretávame na každom kroku. K nebývalým predtým rozmerom vznikli a rozrástli sa súbory piesní a tancov. Vitané nás — ako som už povedal — radostne, hudbou a spevom.

Národopisné slávnosti vo Východnej začali sa už v sobotu, ale najlepší program čakal nedeľných hostov. Keď vybilo presne 10 hod. začal sa hlavný program v ktorom vystúpili súbory z: Martina, Rimavskej Soboty, Žiliny, Liptovského Mikuláša, Banskej Bystrici, Modrého Kamenečného, Lipt. Sliača ako aj iných miest a dediniek.

Po oficiálnej časti a po privítaní návštěvníkov predstaviteľom ONV z Liptovského Mikuláša, zazneli prvé zvuky hudby a piesní.

Hlavnej estrády, ktorá bola usporiadana pod heslom „Mladost najkrajšia doba dnešných dní“, zúčastnilo sa desať súborov zo Zvolena, Ružomberka, Rajca, Trenčína, Rimavskej Soboty, súbor Csemadoku a samozrejme hostiteľov.

Roztočili sa farebné sukne, zabýšali orlie pierka a valašky, rozučali sa piesne veselé, šibalské a fahavé trávnice.

Čardáše od horehronských po východoslovenské. Spev, hudba a tanec roztočili sa vo farebnom kolotoči v prírodnom amfiteátri. Amfiteáter obkolesený nádhernou panoramou Tatier — po výstupoch súborov — zaplnil sa davom tančiacich párikov a zabavujúcich sa na ľudových veseliciach, baviacích sa od chvíle, keď prvé líče slinka pozlatili zahalený do šála mračien, hrdý Kriváň, vyvolávajúc dojmy bájenej farebnosti a nezabudnuteľnej chvíle.

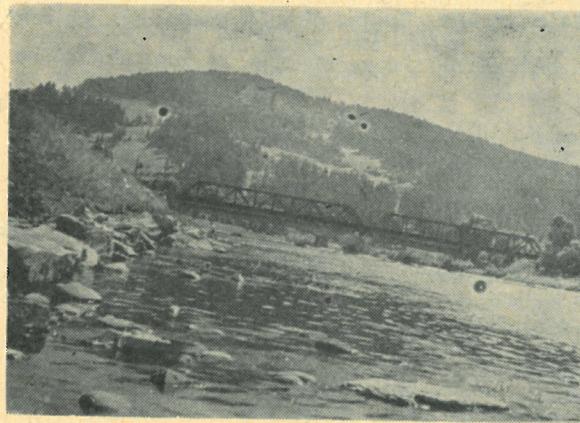
Východná 1962 — letné sviatky, preplnené radostným súčažením najlepších súborov piesní a tancov, najnadanejších tančníkov, spevákov a hudobníkov, bola významnou kultúrnou udalosťou stredného a východného Slovenska.

Putovanie Vášho zpravodajcu po česko-slovenskej oblasti turistickej konvencie nekončilo sa vo Východnej. Nebolo možné opomíniť vždy vzbudzujúcu vzrušenie Ľadovú jaskyňu a známu na celom svete prekrásnu Jaskyňu slobody v Demänovskej doline pri Liptovskom Mikuláši. Ak ste už tunu, nie je možné prejsť mlčky a nenavštíviť jediné svojho druhu Liptovské múzeum ľudového umenia v Ružomberku. Z toho mesta, veľkého priemyselného a dopravného strediska, pozdiž Oravskej kotliny, viedie cesta smerom k poľským hraniciam. Predomou je ešte Hviezdoslavová Orava, ta voľkedy chudobná a neúrodná krajina, meniaca sa dnes na priemyselnú oblasť. Ešte Dolný Kubín...

NEOBVYKLE DOBRODRUŽSTVIA

2

3 5

Ak voľkedy navštívili Ovu i navštívili toto malé, kúzelné krespozdiž jednej z najkrajších ovocných juhu a Oravskej Magury, Malej Tatry.

Po prekročení hraničného duhu po krátkej prechádzke — dolina, plnou pôvabu, trošku a hrad Trstenej smerom do Kraľova, a stupujeme na hlavnom nájom m dlhú a kľukatú hlavnú cestu 2) susedstve moderných stavieb).

Dolný Kubín nezabudol a sv Országha Hviezdoslavu, dedu a poézie: Kollára, Hollého a Skováča, nachádza sa múzeum Hviezdoslavových básnikov, ktorý ospladil ľudom. Tuna žil a tvoril. Hradný kraj, ukazoval utrpenie sa ani po smrti, nachádzajúca svojho posledného odpočinku.

Orava, vejár malých riebiek Oravy a Oravice, kde pri soku najväčšia v Československej hľadavanejších rekreačných miestecie úzkou kotlinou pri 2-3 pň vodnom toku. Z koryta tej rie nádherný pohľad na Oravský dol zjavom sú turisti plávajúci a k

Dvakrát denne voda Oravstú hradu prichádza neočakávaný záplavu, kľčiacimi sa masami vody (5 vody. Každý kto o tom neviel, veľmi nebezpečné dobrodružstvo, neočakávaná „prihoda“ skončí a

Bol horúci sparný deň, polek mesta a jeho pamäti hodnotu hľadal som odpočinok pri rieke. ným stupňom a dalej ochmýn i ideálne miesto pre odpočinok. Sitci sa nad vlnami ponúkal podporil som na kameňoch m ve noril som sa do vody.

Naraz s prekvapením už s vody. Prekvapený hľadel som, ak stupeň a rozloženie na rieku zúriev vody. Začal som záchrannou vodu unáša, ponára a len čídam dži kľčiacimi sa vlnami. Vzorčík čakávanie, meniac behom náhľadu Čas predmetov podarilo sa mi z vody dolnokubinskí chlapci brala voda.

4

JOZEF KOT

William Faulkner

Bolo v jeho talente čosi mystické a mysteriózne, ako v jeho novovekom Kristovi z románu Baj, ktorý so svojimi dvanásťimi vernými vzbúril peši pluk v zákopoch francúzsko-nemeckého frontu prvej svetovej vojny a podstúpil tak obetu, aby sa ľudstvo raz navždy zbabilo vojnových katastrof. Bol mystik, pokiaľ veril v mýtus krvi, ktorý nemenne uspôsobil životný štýl jeho yoknapatawhských plantážníkov a ktorý sa prihlasoval z pokolenia na pokolenie ako „strach a beznádej, ten starý, divoký tlak krvi“. Jeho diela boli mysteriami, pokiaľ ich niekto chcel chápať bez zvyšku ako rozprávacké umenie, ako refaz rodovej ságy, v ktorom sa odohrávajú individuálne osudy jeho príslušníkov.

Narodený roku 1897 v mississippskom Oxforde, natrvalo ostal spriaznený s týmto krajom, stal sa častou jeho organizmu, aby cez svoj Juh, cez jeho porážky a vŕťaztvá, ilúzie a dezilúzie, povery a komplexy prehrýzol sa k chirurgickému poznaniu rozporu medzi vierou a činom, minulosťou a pritomnosťou. Nazývali ho básnikom amerického Juhu a sám sa neraz hľašil k poetickej a poetizujúcej prapodstate svojho talentu. Jeho estetický program nemal ďaleko od kréda hudobníka. „Hudba je najvýhodnejším spôsobom vyjadrenia,“ napísal, „lebo je to spôsob, ktorý bol najväčšie udelený človeku; mojim nástrojom je však slovo. Musím teda — nešikovne — vyjadrovať slovami to, čo by čistá hudba vedela vyjadriť oveľa lepšie... mám radšej mlčanie než zvuk, a obraz, uzavretý v slovách, objavuje sa mlčky. Chcem povedať, že práve v mlčaní sa prejavuje hudba prírozy a jej mohutná sila.“ I preto najdramatickejšie dejé jeho príz odohrávajú sa kdeko celkom inde ako v napísanom. I preto vonkajšková prekomplikovanosť výrazu, z ktorej vznikli

legendy o nezrozumiteľnosti faulknerovskej prózy. Je novátor a protitradicionalista, i keď v porovnaní s oprosteným Hemingwayom a s príne vecným Steinbeckom vyzera barokovo a zároveň monumentálne. Jeho najrevolučnejší prínos je v tom, že dáva novú fukciu próze: zbabuje ju epickej výpravnosti a prichádza s pásmami epických metafor.

Miloval Shakespearea, Dickensa, Balzaca, Doštojevského, Tolstého, Melvilla. Vracal sa neustále k biblickým textom, lebo práve v nich nachodil kus vlastného transcendentálneho poňatia sveta. Začal, ako všetci autori jeho generácie, dosi oneskorenou románovou odozvou na povojuové dezilúziu, románom Vojakovi žold, ale už jeho ďalšie romány — Sartoris, Zdraví a šialení, Zomierajúc, Svätynia, Augustové svetlo — až po Requiem pre mníšku a Sídlo vytvárajú širokú fresku rodného kraja, sú kronikou jeho súčnosti, bytosťnosti. V tých istých pôloch pohybuje sa aj Faulknerova rozsiahla pôviedkarská tvorba: Juh a vojna. Juh ako východisko a vojna ako priesek všetkých neprávosti a zneľudnenia človeka.

Faulknerov americký Juh, to sú predovetkým pocity: prehráta vojna s Lincolnom; porazenecký vzdor; ale aj patriarchálne lipnutie na „starých dobrých časoch“; absolútne neprispôsobivo novej historickej situácií a z toho prameniaci kvietizmus. Sám Faulkner sa zmieta v tomto svete porušenej a nikdy nezájdenej rovnováhy. Jeho obraz južanskej aristokracie je niekedy zhovievavý a súcitný. Ale zároveň je nezhovievavý a nemilosrdný, keď má zdvihnúť hlas proti neľudstvi a poprienu základných ľudských práv. Je jednoznačne na strane lynchovacích černochov. Je na strane bielych bedárov, ktorí žijú v maštaлиach panských sídel a ktorími opovrhujú aj černošské

služobníctvo. Niet v americkej literatúre po Waltovi Whitmanovi autora, v ktorom by sa tak naplno a neskryane rozčali myšlienky rovnosti a bratstva. „My Američania“ môže pretrvať iba vtedy, ak budeme brániť našiamerický čitateľ napísal. „Dosiahneme to, ak predstavíme svetu čistú, ja podobu Američana, bez ohľadu na to, či je biely, či červený, modrý alebo zelený.“

Jeho diela, tak ako celá jeho osobnosť, sú rozprávané podlieha chvíľkovým rozmarom „starého očiaľa“, hľadá stránu a nachádza. Niekoľko je to puritánska viera otcov; iné sú fízmus generácie, ktorá prežila dve svetové vojny; iné sú exaltovaná nespútanost „prekliateho básnika“. K poznaniu súločenských zákoností sa nedostal; ale spoločným novomužom jeho sýzovského dieja ostáva očistná a nepodstatná viera v človeka. Keď mu roku 1950 udeľujú Nobelovu cenu, vyhlasuje: „Odmietať pripraviť zánik človeka... Verím, že veku nielen vydrží: zvíťazí. Je nesmrteľný nie preto, že má dinému z celého tvorstva bol mu daný neutchajúci život, pretože má dušu, ducha schopného ľudskej solidarite a obeťnosti a výtrvalosti. Je povinnosťou básnika a spisovateľa písť o týchto veciach. Je jeho výsadou pomáhať človeku, aby držal, pomáhať mu tým, že zdvíha jeho srdce, že mu pomáha odvahu a česť a nádej a hrdosť a ľudskú solidaritu a súčinu obetavosti, ktoré ho preslávili v minulosti. Hlas básnika nemôže len záznamom o človeku, môže byť jednou z operek, ktoré mu pomôžu vydržať a zvíťazit.“ A taký hlas nemôže umrieť ani smrť, ktorá 6. júla 1962 prefala život a diano ra, pokladaného za najreprezentatívnejší zjav súčasnosti a ríckeho písomníctva.

Orav slovenskej strane, nezabudnij ich súčasné mestečko. Dolný Kubín leží v údolí rieky — Oravy, tečúcej z Liptovských vrchov. Babia hora je najvyššou horou v tejto oblasti.

do Chyžom alebo Chocholove — do Dolného Kubína vedú dve cesty. Jedna z nich je podhorškou motorovou z Liptova, druhá autobusom z ktorého výhľadu na mesto je výnimočný.

estu malými krásnymi domčekmi v rieku.

pl. náročneho velkého rodáka — Pavla Čechu, priamého pokračovateľa tvorcov Slávica. Na ústrednom námestí mesta jezdila (4), jedného z najväčších slovenských mest, bol spojený s Oravou a jej.

Hviezslav vo svojich básniach slávil ľudu a vzýval k pretrvaniu, epieťajtrajška. S Oravou nerozlúčil júc dolnokubínskom cintoríne miesto.

rieke Oravy, Polhorany, Ciernej súčasnosti — súčasne jedno z najväčších miest — od priečinného do Váhu.

3. súčasnosti, bohatom na čereje a vlny tejto bez plýtčin, rozprestiera sa vyskúšaná. Na jej vodach všeobecným riekou manie a kajakoch.

Vysoká vlna idúca od priečinného vystavujúci kamený stupeň. V jednej chvíli mení sa hlbka vlny — zabudne, môže prejsť dokonca.

V prípade Vášho reportéra tátu dosť neobvyklé.

po dvojke hodín trvajúcej prehliadky

ostrelený horúčavou a prechádzkou rieky. Koryto rieky, chránené kamenou, násypom, pripadalo mi ako.

okrsky kamenný stupeň, vznášajúci k počinku. Zlákaný chladom vody mojiski a o chvíli už v plavkách po-

videm svoje veci unašané prúdom

som pred chvíľou suchý kamenný vlny moje veci záleží vysoká vlna chrať. Jedno chytam a zatiaľ druhé

niektoré predmety mihajú medzi riečnej priečinného, nadišla neónových sekund úroveň na rieku. a myši, iné pomohli mi vytiahnuť a posúvajú plávajúce.

Ešte iné zo-

Stal som na brehu nemajúc absolútne nič suchého, premočený od hlavy po päty, a to nie len tak povedané, ale doslovne. Nebol to však koniec mojeho neobvyklého „dobrodružstva“. O chvíli usporiadajúc a rozkladajúc — tentokrát už vysoko na násype to čo sme stihli zachrániť skoro s úľom zistil som, že medzi inými drobnosťami, všetky moje peniaze a to aj československé aj poľské ako aj cestovné lístky do Varšavy zobraza voda, boli nenavrátné stratene.

Momentálne uvedomil som si čo to znamená. Mesto, v ktorom nikoho nepoznám, ako z neho vystartovať, odkiaľ zobrať peniaze na cestu? Nemal som ani korunu, na koho sa obrátiť? Čo by som robil, ak by ma to postihlo v Poľsku? To boli otázky, ktoré mi vírili v hlave, bezradne stojacíme nad vodou.

Po chvíli úvahy, rozhodol som sa poprosiť o pomoc Dolnokubínske oddelenie Verejnej bezpečnosti. Len tam som videl možnosť získať pomoc pri ceste k hraniciam. Obliekol som si mokré šaty, pozbierané som premočené veci a hoci voda so mňa tiekla, odprevádzaný chlapcami, ktorí mi pomáhali v chytaní mojich vecí, vzbudzujúc svojím výzorom všeobecný záujem a senzáciu v mestečku, pobral som sa na OVB. Nemenší záujem vzbudil môj vzhľad na OVB. Moje rozprávanie vypočuli však bez senzácie. Ako som sa neskôr v rozhovore dozvedel, nebola som jediný, ktorého prekvapila oravská vlna. Boli dokonca tragické prípady, ktoré vyžiadali si ľudské obete. Orava normalne má asi 130 cm hlbky a vlna z priečinného zvyšuje jej úroveň na asi 2 m, keď je človek ďaleko od brehu nie je fažko o tragickej nehodu.

Nesklamal som sa. Po vypočutí a overení si môjho vysvetlenia — osobné doklady mal som na ťaštie vo vrecku a boli len premočené — dolnokubínske OVB poskytla mi pomoc. Súdruhovia s OVB a pracovníci Okresného národného výboru, ktorých sme prekvapili na závodnej schôdzi, súbierali spoločnými silami medzi sebou pre Vášho reportéra peniaze potrebné na cestu k hraniciam — 25. korún.

Avšak to ešte nebola koniec starostiam. Mal som pred sebou ešte cestu od hraníc. Čakala mňa ďaleka cesta do Varšavy. Musel som po druhýkrát zaplatiť cestovné lístky, na ktoré som nemal ani zlatého. Avšak boli to už menšie starosti. Nejak si poradím.

Predvídajúc prvé fažnosti pri ceste z hraničného bodu do Zakopaného, kúpil som si za peniaze ušetrené z rozdielu medzi cestovnými trovami do hraníc a peniazmi požičanými od dolnokubínskych súdruhov, dve krabičky cigaret. Napriek tomu, že som náruživým fajčiarom, tentokrát musel som sa zdržať fajčenia. Ako som predpokladal, za cigarety podarilo sa mi docestovať do Zakopaného. Ďalšiu pomoc poskytol mi známy zamestnanec hotelovej recepcie, kde som už niekoľkokrát býval. Požičal mi peniaze na ďalšiu cestu.

Takéto dobrodružstvo môžu nás postihnúť ak nedaváme pozor na výstražné tabuľe a zabudneme o vysokej vlni, ktorá náhle prichádza na tejto ináč malej rieke. Preto neradim Vám kúpať sa v Orave v hodinách prílivu. Vraj sú výstražné tabule, ale predsa nie všade a iste nie na každom kroku, preto nazdávam sa, že bude dobré ak okrem niekoľkých slov podákovania dolnokubínskym súdruhom za poskytnutú pomoc — podeliť sa s Vami mojím nečakávaným a neobvyklým „dobrodružstvom“ v tomto krásnom mestečku.

Súčasne so skúmaním neba stále početnejšími a zlepšenými balónmi — už sme o tom pisali — vtrhovali do vzdušného priestoru letci. Tak na nich, ako aj na ich stroje číhalo tunu vefá nebezpečenstiev. Nejestoval let bez rizika, nejestoval let so zárukou. Len veľká odvaha a obetavosť týchto ľudí spôsobili, že vzdach bol ovládnutý a že dnes máme už prvých kozmonautov.

Všetky pramene, pri priležitosti úvah na túto tému uvádzajú príklad Willeya Posta. Bol robotníkom v rafinerii nafty. A tam prišiel o jedno oko. Explózia a nehoda zavinila podnik a po procese musel vyplatiť Postovi odškodenie. Post bol fanúškom letectva, túžil vždy po riadení lietadla, chcel byť obdivovaný, ale pre nedostatok finančných prostriedkov nemohol o tom ani len snívať. Ale teraz túžby začali byť reálne. Za odškodené kupoval lietadlo a stáva sa slávnym letcom. Roku 1931 podnikal let — za 8 dní okolo sveta.

Avšak Posta zaujímali hlavne výškové lety. Vieme, z balónových skúseností, že do stratostéry je možné preniknúť len vo vzduchotesnom obale. Piccard použil hermetickú gondolu. Ale v tom období technika nebola ešte na výške, ktorá by bola umožnila využívanie hermetickej kabíny lietadla. Desiatky kablových a iných spojení, museli byť úplne izolované. V kabíne musel byť patričný tlak a kyslík. Boli to ľahkosti zatiaľ nepreklenuteľné. Avšak letectvo rýchlo sa rozvíjalo a spolu s ním útoky na výšku. Začiatkom tridsiatych rokov lietadlá začali využívať kompresormi. Zapečepo-

KRÍDLA HORE

vali motory pred tzv. „kyslíkovým hladom“. Ale napriek tomu letci v nedostatočne tesnených kabínach neznášali ľahké podmienky. Roku 1929 Nemec Neuenhofen dosiahol výškový rekord výsledkom 12.740 metrov. Tento výsledok dosiahol na skúšobnom lietadle typ Junkers. Toto lietadlo mohlo letieť ešte vyššie, ale leteci tak oslabol, že nemohol riadiť stroj. Toto sa stále opakovalo. Ti letci, ktorí sa vrátili mali šťastie — ako hovorili — mnohí výškové pokusy zaplatili životom. A v tom období Post začína robiť zvláštny ochranný oblek. Tento oblek mal neprepúšťať vzduch, mal mať vlastný tlak, kyslík na dýchanie a bol by schopný odstraňovať vydýchnutý kysličník uhličitý. Nadaný Willey Post náhodný letec bol práve návrharm takého odevu.

V tom období, 11. apríla 1934 keď Post započal skúšky s ochranným oblekom, Talian Renato Donati dosiahol 14.433 m a ustáli nový rekord. Vyštartoval na lietadle Caproni s kompresorovým motorom. Lietadlo malo štvorplošník vrtuľu a krídla so zväčšenou nosnou plochou. Bolo konštruované len pre tento jeden let. Letec bol oblečený do zvláštnej, elektrický ohrevanej kombinézy. Dôklad kyslík pod tlakom. Kabína bola uzavretá, avšak nehermetická. Vo výške 14 tisíc Donati pocíľoval veľkú vyčerpanosť. Poslednými silami potlačil riadiaci páku a namieril lietadlo k zemi.

Po tejto skúške Donatimu, Post sa utvrdil v presvedčení, že nie je možné myslieť na ďalšie výťazstvo nad vzdušným priestorom bez zvláštnego skafandra. Konečne taký skafander bol urobený s nagumovanou látkou, s kovovou prílbou a sklom vpred. Lietadlo Posta bolo skúšobné. Malo patričný motor na zvláštné, miešané palivo. Tak poistený vyštartoval 3. decembra 1934. Avšak ukázalo sa, že skafander nebolo dokonalý. Keď leteci zapojili aparáturu dozavádzajúcu kyslík, tlak vo vnútri skafandra stúpol následkom zlej ventilácie. Preto Post jednou rukou musel riadiť stroj a druhou regulovať tlak. Toto všetko stalo sa vo veľkej výške a znemožnilo ďalšie stúpanie a čo sa s tým spájalo, dosiahanie nového rekordu. Napriek tomu myšlienka Posta neskôr priniesla očakávaný výsledok a je treba ju povážovať za narodeniny dnešných už dokonalých kozmických skafandrov.

Uvadzajúce výškové rekordy, nie je možné opomíniť sovietskeho leteckého Vladimíra Kokkinaki, známeho podnes ako výborného skúšobného pilota. O rok po nepodarenom lete Posta vyštartoval na sériovej stíhačke I-16 a dosiahol 14.575 metrov. Použil kožušinovú kombinézu a kyslíkovú aparáturu. Predtým však prešiel trojročným výškovým tréningom, vďaka ktorému dosiahol stratosféru a stanovil rekord. Posledný rekord pred vojnou patrí Talianovi Pezzimu a činí 17.083 metrov.

Rozvoj techniky každý rok prináša veľa zlepšení v obore zabezpečenia letca cestou skafandra a hermetickej kabíny. Ďalšou brzdou bol válcový motor. Takýmto sériovým lietadlom nemohlo sa osiahnuť stratosféru. Svedčí o tom mnohé príklady z II. svetovej vojny. Výšková prevaha často rozhodovala o výťazstve. Ale hranica prebiehala niekde vo výške 13 tisíc metrov. Novú éru začínajú v tomto obore tryskové motory. A to je nová etapa výškových rekordov. Tryskové lietadlá majú už úplne hermetické kabiny a vytvárajú pre letecov umelé ovzdušie, také aké je asi vo výške tri tisíce metrov. Okrem toho majú zvláštné výškové úbory, ktoré ich zabezpečujú dokonca v prípade avarie kabíny. Po celej rade rekordov na tých lietadlach 14. júla 1959 roku štartuje v SSSR tryskové lietadlo T-431 riadené skúšobným pilotom, majorom Vladimírom Ilušinom. Utočí na svetový rekord patriaci Američanovi Howardovi Johnsonovi a prekračuje tento o 900 metrov, dosiahujúc výšku 28.760 metrov. Ale tunu zase nastávajú ľahkosti. Ináč výborný tryskový motor vo výške viac ako 30 tisíc metrov nemôže už bezvadne pracovať, nakoľko k práci potrebuje vzduch, presnejšie kyslík. A napriek tomu, že v motore pracujú mohutné kompresory, nemôžu veľa urobiť tam, kde už skoro niet kyslíku.

Takto kráčame do novej éry. Tu už vládnú iné práva. A preto bol zavedený nový typ motoru — raketový. Pracuje nezávisle od atmosféry a môže dosiahnuť každú výšku. Pre neho jedinou hranicou je množstvo paliva v nádrži. Dnes sa hovorí dokonca o stavbe dopravných, raketových lietadiel. Budú vo výške 30 tisíc metrov prenášať cestujúcich mnohotisícovou rýchlosťou. Dôkazom toho, že tak skutočne buďte, sú dnešné sputníky, a lunárky, ktoré s prístrojmi, zvieratmi a ľudmi lietajú okolo zeme a bezpečne pristávajú.

Je treba očakávať, že v najbližšom čase budeme svedkami nových senzacii a v súvislosti s nimi ešte nie jeden krát budeme sa vraciať k tejto téme.

OSVETOVÁ CINNOST BKSS

Cinnoš Bieloruskej kultúrno-sociálnej spoločnosti v Poľsku sústredzuje sa v bielostockom vojvodstve najmä vo východných okresoch, ktoré v zomknutých skupinách obýva bieloruské obyvateľstvo.

Medzi týmto obyvateľstvom Bieloruská spoločnosť spolu s Krajskou knižnicou propagujú systematické čítanie bieloruskej knihy. Minulý rok bieloruský týždenník „Niva“ (orgán BTKS) vypisal čitateľskú súťaž s odmenami pre čitateľov. Najlepší vedúci dedinských knižnič obdržali odmeny BTKS a Krajskej knižnice. Knihovníci z tých okresov, ktorí pomerne slabo hovorili bielorusky zúčastňovali sa zvlášť pre nich organizovaného lektoriátu. Vo forme pomoci pre vedúcich dedinských knižnič ako aj inštruktorov okresných knižnič zaobrajúcich sa problémom čitatelstva medzi Bielorusmi, bol zorganizovaný seminár v Bialowiežy. Program tohto seminára zahrňoval popri otázkach súčasnej bieloruskej literatúry tiež problém tradičných na tomto území, spoločných bojov Poliakov a Bielorusov za národné a spoločenské oslobodenie. Táto bohatá tradícia siaha k národným povstaniam proti cárizmu v období otroctva, cez spoločné revolučné boje SDKPiL a KPP až k spoločnému ľudovým partizánskym oddielom v poslednej vojne proti hitlerizmu.

O rozvoji čitatelstva na bieloruskej dedine hovoria čísla. V bielostockom vojvodstve je v súčasnosti 59 dedinských knižnič v ktorých popri poľských knižných zbierkach nachádzajú sa tiež bieloruské.

Celkom knižnice a knižničné strediská majú k dispozícii knižné zbierky počítajúce 5.962 bieloruských zväzkov. Len r. 1960 bolo zakúpených 2.087 zväzkov.

Neustále rastie počet čitateľov bieloruskej knihy. Napríklad r. 1960 v porovnaní s rokom 1956 stúpol skoro dvojnásobne a vyjadroval sa počtom 6.117 pôžičok. Pomerne najvyšší počet vypožičaných kníh zaznamenali okresy Bielsk Podlaski a Hajnówka. Veľa číta mládež, o niečo menej stredné pokolenie. Starším Bielorusom ktorí vyrástli v podmienkach národného útlaku, čitatelstvo sťahuje nedostatok znalosti spisovného bieloruského jazyka. Bieloruská mládež vychovaná v Ludovom Poľsku nepozná už tento problém, môže plným priehtím načierať z pokladnice svojej pokrokovej národnnej kultúry a ďalej ju rozvíjať.

BTKS kvôli zlepšení osvetovej práce vypracovala celú radu publikácií v bieloruskom jazyku. Bol vydaný bieloruský kalendár na r. 1961, s bohatou informačnou náplňou, ako aj celou radou literárnych a vedeckých pozícií. Bol spracovaný kalendár bieloruských literárnych výročí, poskytujúci výdatnú pomoc pri organizovaní výstav kníh, pripraváček literárnych večierkov, prednášok atď. Boli pripravené koncepty večierkov venovaných Kuzmovi Czarnemu a Maximovi Baranowiczovi ako aj tvorbe Dmitra Biaduli. Organizované sú stretnutia s bieloruskými spisovatelia. Celkom konalo sa 26 takých stretnutí za účasti 2.000 osôb. O. i. často recituje svoje básne bieloruský básnik a funkcionár BTKS Viktor Szwed. Celá rada stretnutí s ním, živé slovo básnika, ktorý hovorí krásnym spisovným bieloruským jazykom vyvolá živý ohlas medzi starými a mladými. Jednoduchí ľudia, bieloruskí sediaci zapírajú osvetové miestnosti a školské sále v ktorých konajú organizované BTKS.

Spoločnosť vydala zväzok bieloruských básni „Run“. Pri šírení internacionalizmu medzi všetkými obyvateľmi bielostockého vojvodstva určite je veľmi nápnocná brožúra spracovaná v polštine pod názvom „Revolučné hnutie Poliakov a Bielorusov na Bielostockej zemi“ — rozoslávaná všetkým knižniciam.

Pri mnohých obecných knižničach, pri ktorých sú čítarne, sú čitateľské, recitátoriské alebo dramatické krúžky. Do mnohých dediniek a mestiečiek prichádzajú súbory piesni a tanca Spoločnosti. Významné úspechy dosiahlo najmä Bieloruský súbor piesni a tanca Ústredného výboru BTKS. Veľmi často vystupovalo mimo bielostockého vojvodstva, vo Varšave, na výročie vifazstva nad Križiakmi na grunwaldských poliach atď. Vystupovalo tiež po druhej strane hranic v Grodne. Na základoch tohto veľkého súboru vznikol v poslednom čase estrádný súbor „Lewonicha“, ktorý má ľahší prístup k odľahlým bieloruským dedinám, kde je vždy veľmi srdčne vitaný.

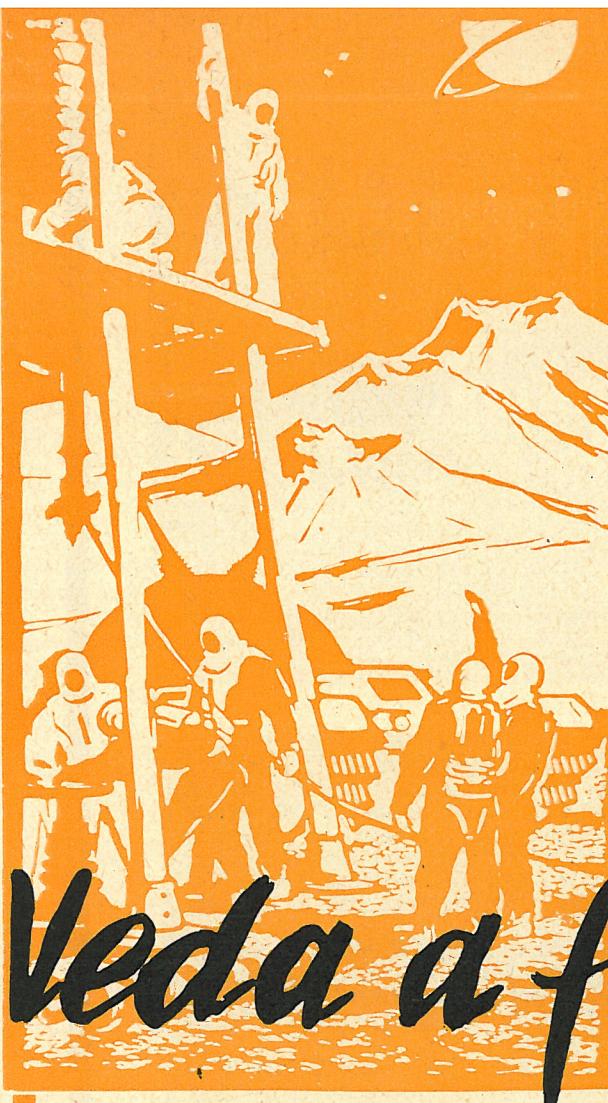
V poslednom čase BTKS spracovala, spolu s osvetovými orgánmi vojvodstvá program činnosti, ktorého cieľom je oboznámiť bieloruské dedinské strediská s problematikou mechanickej techniky, agrotechniky a pokroku v polnohospodárstve.

Okrem toho BTKS usporiadala pomocou svojich lektorov pravidelné prednášky. Títo lektori pracujú v rámci Vedeckého krúžku pri Ústrednom výbere BTKS, zoskupujúceho 30 mladých vedcov. Bieloruská spoločnosť zoskupuje okolo seba 25 literátorov a 9 amatérov — výtvarníkov.

V celkovom hnutí kultúrno-osvetovej práce medzi národnostnými menšinami obývajúcimi Poľsko, Bieloruská kultúrno-sociálna spoločnosť v období 5 rokov od svojho založenia môže sa preukázať významnými kultúrnymi úspechmi a veda okolo seba zoskupiť obetavo oddaný svojej práci spoločenský aktív. Ich pokojná, systematická a vtrávalá práca za výdatnej pomoci miestnych úradov, kus po kuse odstraňuje pozostatky nedávnej minulosti a prispieva k rozvoju kultúry a pokroku medzi bieloruským obyvateľstvom Poľska.

Cinnoš Bieloruskej spoločnosti stretáva sa tiež s uznaním Poliakov bielostockého vojvodstva. Mnohokrát hľadisko divadla bielostockej zeme — Węgierki, zapĺňali polski diváci so záujmom pozorujúc pekné ľudové tance a bieloruské piesne. V školách, ktoré navštievujú humanistických zásiadach internacionálizmu. Nápnocné sú pri tom spoločné mládežnícke organizácie — Sváz poľských harcerov pre mladších a pre starších — Sváz dedinských mládeží na dedine ako aj Sváz socialistickej mládeže v mestách. Tomuto účelu slúžia kurzy rôzneho druhu pre mladých kultúrno-osvetových činitelov, ktorých sa zúčastňuje poľská a bieloruská mládež, ako aj semináre venované týmto otázkam. Táto mládež sa vychováva, na rozdiel od minulých rokov bez predpokojstva a bez atmosféry národnostných antagonistov. Učia sa a pracujú pre spoločnú vlast — Poľsku ľudovodemokratickú republiku.

JAN PRUSZKOWSKI

Veda a fantázia

Dnes už celkom všechny veci ako rádio televízia, lietanie vo vzduchu zdali sa byť našim rodicom úplnou fantáziou. A výnimku netvoríme ani my, keď často pri čítaní článkov o reálnych výhľadoch rozvoja vedy a techniky v najbližších desaťročiach máme pocity fantázie.

V. I. Lenin povedal: „...je nezmyselné popierať úlohu fantázie i v najprisnejšej vede.“ Bez užitočnej fantázie, opierajúcej sa o doteraz poznáne, by nebola možná nijaký pokrok, pretože fantázia je nutnou podmienkou intelektuálnej činnosti, ľudskej tvorivosti.

Poznáme však aj iný druh fantázie, nielen užitočnej, ale priam škodlivej, ktorá v histórii ľudstva zohrávala úlohu brzdiaci celý ľudský pokrok. Je to fantázia, založená na nesprávnom chápani reality, fantázia celkom odtrhnutá od skutočnosti a od toho, čo už dnes dobre poznáme.

Ci nie je napríklad nesmierne škodlivá fantastická viera stovák miliónov obyvateľov Azie, napríklad Indov, keď sú presvedčení, že ich osud je „napísaný vo hviezdach“, že tento ich biedny a mizerný život je len trestom za život predchadzajúci a že za všetok hlad a biegu dostanu odmenu po smrti v novom preteľení napr. do osoby bohatého Inda? Na akom vedeckom základe môže stať takáto fantázia?

Myslime pritom na zprávy, ktoré sa ešte aj dnes v hojnom počte objavujú na stránkach

západnej tlače. Takmer denne sa tam môžete dočítať o „čítaní budúcnosti z hviezd“ a nezriedka sa v nich vynori aj „senzačná kačica“, založená na čiročistej fantázii a výmysele pisateľa. Najsmutnejšie na tom však je, že sa často takéto zprávy v kapitalistickej tlači uvádzajú ako „vedecké“, ako „výsledok vedeckého badania a prisnych výpočtov“. Tažko by sme mohli vymenovať všetky fantastické zprávy o bližiacom sa konci sveta — a to vždy „na základe presných vedeckých výpočtov“! V roku 1910 očakávali ľudia koniec sveta pri zrážke Zeme s chvostom Halleyovej komety, hoci astronómovia vyhlasovali vopred, že je to nezmysel. V rokoch tridsiatych sa hovorilo o náhlom vzplanutí Slnka, výbuchu slnečného jadra, pričom horúce plyny Slnka doslova našu Zem a ďalšie planéty vyparia.

Aj začiatkom tohto roku sa hovorilo na veľkej časti zemegule o konci sveta, ktorý mal nastať ako dôsledok „prasknutia Zeme ako zrejnej rajčiny“. K tomuto názoru došiel vrah autor na základe „presných astrologických výpočtov“.

Tento posledný čerstvý prípad konca sveta, ktorý vznikol v západnom Nemecku, nám ukázal tri veci: 1. ako nezodpovedne a celkom zámerne nesprávne informuje západná tlač svojich čitateľov, 2. ako astrologia so svojimi výpočtami celkom stroškotala.

Uverejňovanie takéhoto nezmyselných, ale senzačných zpráv kapitalistická tlač veľmi potrebuje. Časopis, ktorý prináša takéto senzačné „perličky“, ide najlepšie na odbyt. Vážnejším dôvodom uverejňovania takých zpráv je však odvratenie pozornosti najširších mäs od iných vážnych problémov. Ved na čo by obyvatelia západného Berlína venovali takú pozornosť problému svojho mesta alebo vyzbrojovaniu bundeswehru, keď i tak bude 2. februára 1962 koniec sveta!

V uvedenej zpráve sa uvádzalo, že... „podľa astrologických výpočtov“. A tu sme pri koreni veci: astronómia a astrologia sú totiž dve celkom rozdielne záležitosti. Astronómia je veda, kdežto astrologia, t.j. veštenie osudu človeka z hviezd, je podvodnictvom hrubého zraka. Môžem to vyskúsiť s plnou zodpovednosťou človeka, ktorý hviezdy dobré pozná. Tvrdenie, že osud človeka je vopred vpísaný do hviezd alebo súvisí so zoskupením hviezd je výborným prostriedkom ako udržať ľudi v pasívite a poslušnosti — a preto ešte i dnes astrologia v kapitalistickom svete tak prekvítá. Našmu človeku už dnes ani na um nepríde, aby sa pred ženbou alebo kúpop auta išiel poradiť k astrologovi. (Stojí za zmienku, že napríklad Hitler mal svojho osobného astrologa, a predsa sa to s ním skončilo tak zle!)“

To, čo azda niekoľkých našich ľudí v zpráve o konci sveta pomýlilo, boli slová: „Podľa vedeckých vý-

KEĎ ROKU 1543 VYŠLA PO PRÝ RAZ tlačou kniha Mikuláša Kopernika „O pohybe nebeských telies“, v ktorej dokazoval, že nie Slnko obieha okolo Zeme (ako sa nám to každý deň pri jeho západe a východe zdá), ale naopak, že Zem obieha okolo nepomerne väčšieho Slnka, vtedy si skoro celá Európa, zotročovaná inkvizíciou, mysla, že Koperník vyslovil len fantastickú domienku so zámerom oslabiť moc cirkevi. Ukázalo sa však, že pohyb Zeme nie je vôbec fantáziou, ale skutočnosťou!

KEĎ CH. DARWIN ASI PRED STO ROKMI vyslovil domienku o vývoji života na Zemi a o vývoji samého človeka zo zvieracích predkov, mnohí to považovali za bohupustú fantáziu. A dnes už je pravdivosť vývojovej teórie vedecky dokázaná a žiadnen vedec o nej nepochybuje!

KEĎ K. CIOLKOVSKIJ ZHRUBA PRED poľtoročím počítať dráhy kozmických korábov, vypúštaných človekom zo Zeme do vesmíru, bol tento odvážny vedec považovaný za fantastu a rojka. Netrvalo veľmi dlho a jeho sny sa stali najreálnejšou skutočnosťou!

počtov“. Naši ľudia dnes vede plne dôveruju, najmä teraz po úspechoch vedy pri prenákaní do kozmických priestorov. V predmetnej zpráve však bola táto formulka uvedená celkom neopodstatnená a nepravdivo. O tom sme sa nakoniec už aj presvedčili.

Nie je ľahko dokázať z historie pokroku ľudstva, že vedecký pokrok bol vždy reakciou, spatočníkmi brzdený, a nejeden slávny vedec bol presnasledovaný, da i umučený. Je známa bezuzdná zúrivosť katolickej inkvizície i ostatných cirkví proti rodine, keď sa modernej prírodovede ešte v XVII. storočí. Galileo Galilei bol odsúdený Giordano Bruno upálený preto, že verili v pohyb Zeme. A dnes — keby mal Vatikan takú moc ako kedysi — znova — by upaloval svetoznámeho biologa Petruccia, ktorý sa pred nedávnom odvážil k „nekresťanskému pokusu“ s ľudským zárodkom. Spomeňme len niektoré blázivé sekty, ktoré svojim veriacim zakazujú používanie telefónu, rádia, dokonca i vlaku, ako čertovských výmyslov!

Tí istí ľudia však nič nenamietajú, naopak všemožne podporujú rozšírenie rozličných fantastických výmyslov. A neverte, že zo šachetných dôvodov slobody tlače: pretože ľuďi slobodu tlače, ktorú poskytuju pochybným astrológom, nie sú ochotní poskytnúť obrancom mieru, vedeckom, bojujúcim proti fantasticko-náboženským predstavkom a za vedecký svetoznázor — tobôž nie komunistom!

NAD BEROUNKOU

Beroun je město ležící na trati Praha — Plzeň. Tato poloha se snad odráží na jeho městském charakteru. Neustálý ruch na hlavní třídě, procházející napříč městem, vytváří svérázné prostředí. Postačí však trochu odbočit od této ulice, abychom již učitili klid venkova.

Toto město náleželo kdysi mezi ctihonější královská města. Vznikalo při řece Berounce, u brodu, vlastně tam, kde kdysi vedla hlavní cesta do Plzně i do Německa. Nemůžeme určit přesné datum vzniku tohoto města. Středověký kronikář Václav Hájek udává rok 746. Do dnešního dne zachovaly se památky starých časů. Například zbytky zdí se dvěma branami, kostel sv. Jakuba z 13. století aj. Historické zápisy přinášejí mnoho skutečností a dat, typických pro taková města. Je třeba se zmínit, že Jan Žižka v 1. pol. 15. století obléhal a dobyl toto město, ve kterém se tehdy příliš rozšířili Němci.

Dějiny jsou tedy činitelem, který způsobuje, že mimo rozvoje průmyslového je zde i stále větší ruch turistický. Z města Berouna je nejbliže k jeskyním v Koněprusích. Tyto jeskyně jsou prohlížel a jsem stále ještě pod dojmem zázraků, jaké zde podzemí tvoří příroda. Šest kilometrů od Berouna a asi 500 metrů od vesnice Koněprusy byl před mnoha lety kamenolom. Pracovalo se na rozsáhlém svahu a nikdo netuší, že teprve 12. října 1950 roku dělníci Jiránek, Štěpán, Chvojka i mistr Mareš odhalili jeskyně. Dnes již procházejí chodbami turisté, plní podzemí síně a naslouchají vyprávěním skvělých průvodců. Zde přeče padělali peníze, o čem svědčí nalezené nářadí. Zde žili medvědi a určitě i prvotní lidé.

Okolí je charakterizováno půvabným zvláštněm terénem. K vyšším pahorkům jsou přilepeny tu a tam, jak vlaštovčí hnízda, trosky hradů. Všude vane dech minulosti... Dějiny hovoří, že lidé zde měli těžký život. K tomuto tématu se váže mnoho pověstí, do dnešního dne se zachovaly písni:

Ti sedláci ubozí, což oni se navozí
kamene, křemene: Bodejť pány čert veme!
Ten purkrabí parukář, sám největší pletichář,
bije nás jako ras, zasloužil by sám provaz!

Nebo jiná:

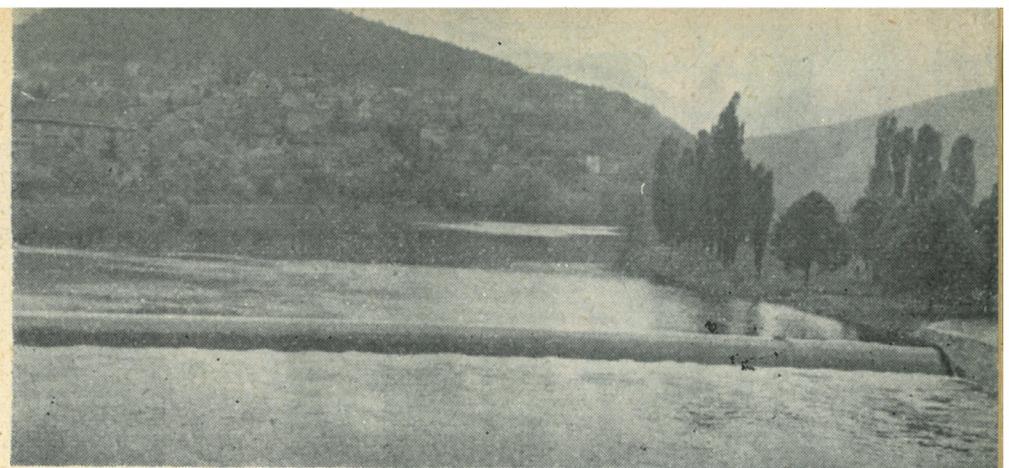
Copak to máme za pána
že nás tu nechává do rána
Slunečko zachází za horu
my chceme jít k domovu
Slunečko zachází za kostel
my chceme jít na postel.

Tak bylo dříve. Minulost zajímavá, krutá, vzbuzuje u prohlížejícího rozmanité pochybnosti. Na tomto prahu minulosti je vidět vyrostlou, velmi pokročilou současnost. Velké průmyslové podniky vedle malých dílen terénního průmyslu. Světlé a moderní halu továren. Všechno to mi živě připomnělo některá naše podobná městečka. Typický problém stáří a mládí.

Právě nedaleko Berouna les komínů vyznačuje vývoj tohoto okolí. Již od dávných dob se zde vytápelo železo. Dnes převládá moderní technika. Její zápornou stránkou je však prach, usazující se v městě. Naříká se na něj i v místních prádelnách, neboť vítr zde vane zpravidla ve směru města. Musíme doufat, že nějaká účinná nová technika podrobí techniku vytvářející prach a učiní s ním konec. Přesto je však prach nyní blahoslavený.

V těchto továrnách přece lidé nacházejí práci i výdělek. Zámožnost se projevuje různě. Nejčastěji ledničkou, televizorem nebo autem, případně i plánováním a uskutečněním zájezdů za hranice.

Lidé zde žijí současnosti. Ovlivňuje je asi nejvíce blízkost hlavního města. Přemýšlí však i o dalším rozvoji vlastního města. První vlaštovky se objevily v podobě nových bloků domů. Po nějakém čase úplně zaujmou místo starých domů. Zprůmyslovění, turistika a rozvoj města se spolu spojují. Tato snaha o vyrovnaní hlavní třídy s ulicemi postarannými je úplně srozumitelná.

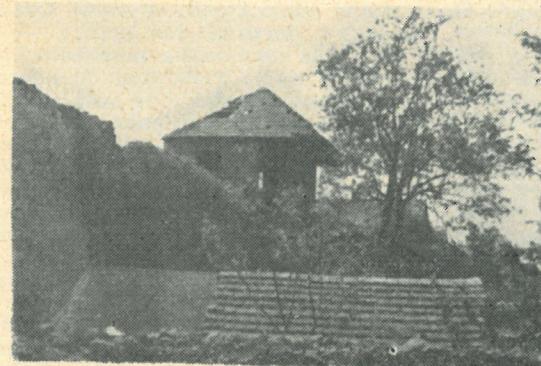
Reka Berounka

Přírodní zázraky v koněpruských jeskyních

Detaily starého Berouna

ŽEŇ ŠEŇ

Starodávna čínska legenda rozpráva, že žen-šeň sa rodí z blesku. Kde udrie blesk do zeme, vytryskne vraj prameň a na jeho brehoch vyvrastá čudná rastlina, ktoréj korene pripomínajú svojím vzhľadom ľudskú postavu. A to je žen-šeň rastlina, ktorá predĺžuje život a oddaluje smrť.

* * *

Žen-šeň je v Číne známy vyše tritisíc rokov. V starých lekárskych knihách sa o nôm píše:

„...Žen-šeň užíva chorý, ktorý túži vyzdravie; muž na vedúcom mieste, keď pristupuje k riešeniu vážnych záležitostí; obchodník, ktorý má užívateľ dôležitý obchod; žena, ktorá túži mať dieťa; utrápený, ktorý hľada útechu; mladík, ktorý sa žení s milovaným dievčaťom...“

Starí čínski lekárnici vraj vedeli docieľiť výtažok žen-šeňu, ktorý predĺžil život ľudí ležiacich už na smrteľnej posteli o 120 hodín. Mocní tohto sveta sa v oných časoch často utiekali k tomuto prostriedku, túžiac pred smrťou uviesť do poriadku všetky svoje „pozemské záležitosti“.

* * *

Co z tejto legendárnej sily, pripisovanej tajomnej rastlinke, ostalo našim novodobým vedeckým výskumníkom? Aké miesto priznáva veda XX. storočia čudným, svetlým i červeným korenkom?

Výskum skutočných vlastností žen-šeňu je ešte len v počiatkoch. No je už celkom isté, že určite dobré liečivé vlastnosti této rastliny má. Známy je napríklad jej dobrý účinok na mozgovú kôru a na vegetatívny nervový systém.

Profesor Petkov, vedúci farmakologického inštitútu v Sofii píše: „U mnohých nervove a duševne chorých možno pozorovať po liečbe žen-šeňom zlepšenie stavu.“

Veľmi často užívajú žen-šeň aj sovietski lekári pri liečení chorôb nervových, duševných, niektorých chorôb srca a porúch krvného tlaku.

Americkí a anglickí lekári si pochvalujú žen-šeň ako znamenitý posilňujúci prostriedok pri rekonvalescencii, ako liek pre nervove choré a duševne vyčerpaných ľudí, ako aj prostriedok pre povzbudenie pohlavných schopností.

V nemeckom lekárskom časopise „Heilkunde-Heilwege“ — piše istý lekár: „Liečil som 69-ročnú ženu trpiac depresiou vyvolanou vyčerpaním v zamestnaní. Pacientka si stačovala na silný tlak srdca, pichanie pri srdci, nesneseľne bolesti hlavy, neschopnosť sústredit sa, strácali chuf k životu. Už po užití obsahu jednej fľaštičky preparátu žen-šeň sa stav choréj zreteľne zlepšil, fažkosti a bolesti sa zmenšili. Pacientka sa mohla sústredit, neunavaovala sa tak rýchlo, zmizli srdcové fažkosti a poruchy v krvnom obehu.“

Pravda, nie všetci lekári zdierajú nadšenie z liečivých vlastností žen-šeňu, ale počet uznávateľov liečebných účinkov tohto koreňa sa stále zvyšuje.

* * *

Zázračna moc, akú od pradávna žen-šeňu pripisovali, zapričinila, že táto rastlina sa vyskytovala stále zriedkavejšie a dnes už veľmi vzácně ju nájsť rastúcu voľne v prírode. Ľovek sa ju však naučil pestovať umele. Ohromné plantáže žen-šeňu sú v Sovietskom sváze, v Číne, Japonsku, Kórei, Kanade i USA. Rastlina musí rásť 6 rokov, kým sa jej výtažok môže použiť pre liečbu. Koreň väzí vtedy 60 už 100 gramov.

V starej Číne užívali koreň divoko rastúceho žen-šeňu vo váhe 300 až 400 gramov. Aby koreň docieľil tejto váhy, musel rásť približne dvesto rokov. Sovietski vedci zistili, že liečebné vlastnosti pestovaného žen-šeňu sú asi polodruhakrát menšie ako vlastnosti tej istej rastliny rastúcej divoko.

Moderná lekárska veda sa ešte iba krátky čas zaoberá výskumom liečebných vlastností žen-šeňu. Je preto možné, že sa ešte dozvime všeličo nového o tejto rastlini, ktorá — ako tvrdili starí Číňania — „predlžuje život a oddaluje smrť.“

VIII FESTIVAL MLÁDEŽE

Začalo sa pred pätnástimi rokmi v Prahe. Bol rok 1947. Hlavné mesto Československa bolo v zajatí mnohojazyčného davu mládeže manifestujúcej za medzinárodné prialstvo. Odvtedy, už pravidelne každý druhý rok delegáti mládeže z rôznych kútov zemegule stretávajú sa po každýkrát v inom štáte, po každýkrát v inom hlavnom meste. Svetový festival mládeže a študentstva putuje postupne cez Budapešť, Berlín, Bukurešť, Varšavu, Moskvu, Viedeň. Menia sa krajiny, menia sa hlavné mesta, ale vždy túto veľkú udalosť sprevádza bohdá nálada, vladne radosť a medzinárodné prialstvo. Z roka na rok festival prifaahuje stále viac mládeže, svoju ideou získava si nových priaznivcov.

Na miesto VIII. festivalu bolo zvolené hlavné mesto Fínska — Helsinky. Po druhýkrát konal sa festival v kapitálistickom štáte.

Fínsko leží nad Fínskym a Botnickým zálivom, hraničí so Sovietskym sväzom Svädom a Nórskom. Takmer jedna tretina územia tejto krajiny je už za severným polárnym kruhom. Morské pobrežie tiahne sa v dĺžke 1.100 km, pozdĺž neho rozkladá sa asi 30 tisíc ostrovčekov. Túto krajinu o rozlohe 337 tisíc km², t.j. skoro 23 tisíc km² viac ako Poľsko, obýva asi 4,5 mil. obyvateľov, z toho pol milióna býva v Helsinkách. Skoro 10 percent povrchu zaobrajú jazera, 30 percent bahna. Obyvatelia hlavne Fíni a málo Svédov. Jazyky fínsky a švédsky sú oficiálne. Je to pochopiteľne, nakoľko táto krajina behom rady storočí patrila Svédsku, aby v XIX. stor. prejsť pod nadvládu cárského Ruska. Od r. 1917 nezávisla republika. Neskor buržauzími vládami vtiahnutá po boku fašistického Nemecka do vojny so Sovietskym sväzom, uzaviera s ním konečne mierovú zmluvu po II. svetovej vojne a zmluvu o prialstve, spolupráci a vzájomnej pomoci. Od tej doby Fínsko je zástancom neutrality a dobrých stykov so všetkými štátmi. Tieto styky sú zvlášť blízke medzi škandinavskými štátmi.

Helsinky sú mestom zároveň starým a mladým. Založené r. 1550 kráľom Gustavom

Vážom, roku 1812 keď sa stali hlavným mestom Fínska počítali len 4 tisíc obyvateľov.

Pravé tato krajina a to meno stali sa miestom svetového fórum mládeže. 29. júla t.r. na olympijskom štadióne v Helsinkách zaznela festivalová znelka, ôsmy krát v dejinách festivalu na stožiari zavala vlajka s farebnou súrôtkou. Helsinky zmenili sa na rušné, veselé meno mládeže. Ožili spomienky na predošlé festivaly, hoci VIII. festival patril k mimoriadnym z mnohých príčin. Predovšetkým pobil rekord popularity o čom svedčí účasť delegácií v doposal nestrestávanom počte zo 137 krajín sveta, reprezentujúcich 1.500 mládežníckych organizácií. Posledného festivalu zúčastnilo sa 25 krajín viac ako pred dvomi rokmi vo Viedni, bolo reprezentovaných o 300 organizácií viac. Taktiež charakteristickým je fakt, že súršej účasti mládeže z novoznáklých štátov. V Helsinkách vitali po prvýkrát delegácie 12 nových afrických štátov. Po prvýkrát bol na festivale oficiálny pozorovateľ OSN. Konečne ešte jeden najdôležitejší rozdiel. Od moskovského festivalu zmenila sa podstatná náplň týchto stretnutí. Ovzdušie zábavy, doposal dominujúce — bolo zatlačené do pozadia manifestáciou za svetový mier, vysunutou do popredia. VIII. festival ešte viac svoj charakter podriadiť tejtý myšlienke. Hoci nechýbala radosť a zábava, predsa dominovalo ovzdušie medzinárodnej diskusie a výmeny názorov na záležitosť mieru vo svete a mierového spolužívania.

Diskusie, ktoré sa konali počas stretnutí delegácií na seminároch, kolokviach a počas súkromných stretnutí, boli horúce, hlboké a všeobecne. Festivalova mládež nereprezentovala predsa jednotné názory a presvedčenia. Jej svetonárovy priestor bol veľmi rôznorodý, preto aj pri diskusách a rozhovoroch stierali sa so sebou stanoviska veľmi často úplne odlišné. Avšak v jednom viedla úplna jednozmyselnosť. Bolo to všeobecné presvedčenie, že svetu je nutne potrebný mier, že budúcnosť sveta mala by sa opierať

na medzinárodnom prialstve a spoľupráci národov s rôznym spoločenským zriadením. Medzinárodná situácia poslavila do popredia tento problém, blízky, v rovnakej miere čiernym obyvateľom Afriky ako šikmočkým obyvateľom Ázie. Bol prvoradým problémom, určoval ovzdušie VIII. festivalu, čo sa prejavilo aj v poslednom posolstve zhromaždenej mládeže celému svetu, v ktorom sa domáha zastavenia všetkých pokusov s jadrovými zbraniami, zničenia ich zásob a zákazu výroby, domáha sa úplného odzbrojenia a nezávislosti národov. Toto posolstvo zoberú festivaloví delegáti do svojich vlastí, spolu s množstvom nezabudnuteľných dojmov. Zostane po VIII. festivali obrovský kapitol prialstva — základ trvalého mieru.

Zdôraznenie si zaslúži veľmi rôznorodá a aktívna účasť poľskej delegácie vo všetkých festivalových stretnutiach. Vzbuďuje všeobecnú pozornosť vecný vklad poľskej delegácie do festivalových uznesení, prinos k súhlasnosti spoločného stanoviska. Po 8 radostných a pracovitých dňoch nadišlo konečne obdobie rozlúčok. Posledné stretnutia, výmena adres a posledné veľké zhromaždenie 18 tisíc mládeže na štátione. Neskoro večer pri svetle fakli a ohňostrojov desiatky lodí so štátnymi vlajkami pláva na more končiac toto veľké fórum mládeže sveta za mier a prialstvo.

Do videnia v Havane alebo Sofii na budúcom festivali.

Bezprostredne po ukončení VIII. festivalu, asi 600 delegátov reprezentujúcich viac ako 200 členských organizácií Svetovej federácie demokratickej mládeže a niekoľko desiatok organizácií spolupracujúcich s SFDM navštívilo Varšavu. Zúčastnili sa porady VI. Zhromaždenia členských organizácií SFDM. Účelom porady bolo shodnotenie činnosti SFDM behom posledných 3 rokov ako aj usmernenie tejto do najbližšej budúcnosti.

JERZY NOCUN

NEŽ ZAZNIE PRVÝ ZVONČEK

3. septembra začal v celom Poľsku nový školský rok 1962-63. V školských lavičiach sedí skoro 7 mil. žiakov t.j. o asi 440 tisíc viac ako minulý rok. V základných školách učí sa 5 mil 100 tisíc mládeže, v učňovských školách skoro 800 tisíc a vo všeobecne-vzdelávacích lyciach viac ako 320 tisíc.

Mnohí žiaci privítali školský rok v nových, nedávno odovzdaných školách, s ja-snými veľkými triedami a dobré vybavenými kabinetmi.

V novotarskom okrese nový školský rok 1962-63 v základných školách započalo skoro 25 tisíc žiakov a žiačok. Na Orave v Bukovine Podszku bola odovzданá mládeži nová škola so 4 triedami.

V súvislosti s prípravami k reforme školstva, počnúc 1. septembrom t.r. budú postupne vo všeobecne-vzdelávacích školách zavádzané nové plány a programy výučby. V tomto školskom roku obdržia ich už I., II., a III. triedy a čiastočne IV.

Prajeme všetkým žiakom v novom školskom roku najlepšie známky a veľa úspechov pri postepe do vyšších tried.

ODPOWIEDZI REDACKI

PONIEWAŻ SPRAWY PORUSZANE W LISTACH DO REDAKCJI MOGĄ ZAINTERESOWAĆ OGÓŁE NASZYCH CZYTELNIKÓW, PUBLIKUJEMY PONIŻEJ OPINIE NA SZEGO PRAWNIKA.

O.B. H. K. z ORAWY PISZE: „Trudna sytuacja materialna sprawiła, że zaledwie częściowo z podatkami gruntowymi. W związku z tym komornik zajął mi jedną z dwóch posiadanego krow i dwie jajówki, które sprzedano nie na licytacji a w punkcie skupu. Czy takie postępowanie jest słuszne?”

Zagadnienia poruszone w liście cztylniczki reguluje dekret z dnia 28 stycznia 1947 r. o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych (Dz. U. nr 21 poz. 84) wraz z późniejszymi zmianami oraz rozporządzenie na jego podstawie wydane.

List cztylniczki porusza dwa zagadnienia: 1) zajęcie krowy na ubezpieczenie (należności ubezpieczeniowej) w dniu 26.V. 1961 r. oraz 2) zajęcie i sprzedaż 2 jajówek na poczet podatku gruntowego w dniu 11.IV.1962 r.

Odnosnie obu egzekucji należy wyjaśnić, że zgodnie z art. 50 ust. 1, pkt d wyżej cytowanego dekretu nie podlega egzekucji jedynie 1 krowa posiadana przez dłużnika podatkowego. Skoro zatem cztylniczka nasza posiadała dwie krowy i 2 jajówki, to organa egzekucyjne nie naruszyły obowiązujących przepisów o ile na poczet zaległości podatkowych zajęły jedną krowę i dwie jajówki a pozostawiły cztylnicze jedynie jedną krowę. Nie jest niezgodne z przepisami również zajęcie jajówek w poczet innego dlużu cztylniczy-skoro krowa zajęta uprzednio dotyczyła innego jej zadłużenia. Nie budzi również zastreżenia kwestia sprzedaży jajówek wprost do jednostki uspołecznionej, a nie w drodze licytacji, albowiem art. 81 ust. 6 wyżej cytowanego dekretu postanowi, że krowy mleczne i cielęta sprzedaje się właściwym jednostkom gospodarki uspołecznionej na terenie objętym działaniem organu finansowego prowadzącego egzekucję, po cenach zwierząt hodowlanych. Dopiero zaś wówczas gdy te jednostki gospodarki uspołecznionej nie

reflekują na kupno po powyższych cenach organ finansowy winien dokonać sprzedaży w drodze licytacji, która zostaje przeprowadzona na miejscu u dłużnika albo na najbliższym targu lub jarmarkt. Jeżeli wreszcie licytacja w pierwszym terminie nie dojdzie do skutku sprzedaje się zajęte krowy lub cielęta państwowemu aparatu wi skupu.

Organom egzekucyjnym w tym zakresie można postawić zarzut tylko wówczas, gdyby sprzedaż dokonana została nie jednostce gospodarki uspołecznionej lub nie po cenach handlowych. Skargę jednakże na czynności organu egzekucyjnego można wnieść jedynie w terminie tygodniowym od daty czynności do Wydziału Finansowego Prezydium P.R.N. (art. 9 dekretu)

Budzi natomiast wątpliwości sposób dokonania egzekucji w dniu 11.IV. 1962 r. Zgodnie bowiem z § 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 1955 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów dekretu z dnia 28 stycznia 1947 r. o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych i trybu postępowania przy egzekucji świadczeń pieniężnych od rolników (Dz. U. Nr 26 poz. 155) sprzedaż ruchomości nie może być dokonana przed upływem 15 dni od daty dokonania zajęcia, jednakże z tym wyjątkiem, gdy dłużnik złośliwie uchyli się od płatienia należności. W tym wypadku sprzedaż może być dokonana nawet w dniu zajęcia. Z listu cztylniczki wynika, że portretowano ją w dniu 11.IV. 1962 r. jako złośliwego dłużnika. Czy na to istniały podstawy — trudno ocenić nie zającą całokształtu zagadnienia. Czytelniczka mogła i w tym zakresie złożyć w ciągu 7 dni skargę na czynności organu egzekucyjnego w trybie przewidzianym w art. 9 dekretu.

Pewne zastreżenia również nasuwają kwestia sposobu wdrożenia egzekucji, bowiem zgodnie z art 29 dekretu organ egzekucyjny przed przystąpieniem do czynności egzekucyjnej winien doreczyć dłużnikowi zarządzenie egzekucyjne łącznie z odaniem tytułu wykonawczego. Ma to w niniejszej sprawie o tyle istotne znaczenie, że w ten sposób umożliwia się dłużniczce udowodnienie zaplaty należności podatkowej, a to z kolei mogłoby spowodować zaniechanie czynności egzekucyjnych. W myśl bowiem art. 44 dekretu organ egzekucyjny zobowiązany jest do zaniechania czynności egzekucyjnej jeżeli przed jej roz-

poczęciem dłużnik udowodni odroczenie płatności, rozłożenie na raty lub umorzenie należności.

W tym stanie rzeczy od faktu czy dłużniczce doręczono przed egzekucją zarządzenie egzekucyjne zależy prawnie czynności egzekucyjnych, albowiem organy egzekucyjne, które dopełniają wszystkich nakazanych przez dekret formalności mają prawo dokonać czynności egzekucyjnych nawet bez obecności dłużnika oraz w tym celu otworzyć zamknięte pomieszczenia.

Niestety terminy do wniesienia skargi na czynności organu egzekucyjnego już wygasły i dlatego o ile w rzeczywistości po raz drugi została zapłacona ta sama należność podatkowa wówczas nie pozostałe nic innego jak wyjedenać w wierzyciela (odpowiedniego Wydz. Finansowego P.R.N.) zaliczenie wyegzekwowanej kwoty na przyszły rok podatkowy.

Niezależnie od tego winna cztylniczka wnieść do Wydziału Finansowego podanie o obniżenie jej wymiaru podatków z uwagi na weźmione warunki i podanie to stosownie udokumentować.

O.B. E.W. z ZUBRZYZYC PISZE: „Bratowa moja Ob. K.T. zamieszkała obecnie w CSRS podarowała mi przy świadkach grunt, za który obecnie zmuszony jestem płacić czynsz dzierżawny i to od większej ilości gruntu niż posiadam. Czy siusznie jestem obciążony podatkiem za darowiznę?”

Sprawa prawdopodobnie została uregulowana umową między PRL a Republiką Czechosłowacką o uregulowaniu nie załatwionych spraw majątkowych, podpisana w Pradze dnia 29 marca 1958 r. (Dz. U. Nr 19 poz. 118 z r. 1959). W myśl powyższej umowy wszelkie majątki nieruchomości obywatele czechosłowaccy nie zamieszkały w Polsce przeszły na własność Państwa Polskiego. Ponieważ bratowa naszego Czytelnika nie sporządziła aktu darowizny na jego rzecz w formie aktu notarialnego, prze to Czytelnik nasz nie stał się jego właściwym — ziemia, jako własność obywatele CSRS zamieszkałego w Czechosłowacji przeszła w trybie wyżej cytowanej umowy na własność Skarbu Państwa Polskiego. Stąd też czynsz dzierżawny, jakim obciążają władze finansowe naszego Czytelnika. Kwestia wysokości czynszu oraz podstawa jego wymiaru (areał gruntu) wymaga wyjaśnień faktycznych.

PRE BYSTRE HLAVY

MAGICKÝ ČTVEREC

Více matematiky, méně matematika, více kvízů, méně kvízů — to jsou hly čtenářů, kteří nám piší, co by chtěli mít ve „Chvíli hádanek“. Všem samozřejmě najednou vyhovět nemůžeme, mnoho čtenářů si však napsalo o magický čtverec, proto jsme ho zařadili do dnešního čísla. Vepiše číslice od jedné do třiceti šesti do čtverce na obrázku tak, aby součet vodorovně, svisle i po uhloupříčnách byl vždy 111.

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36

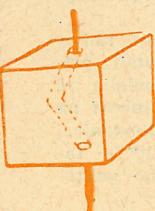

Rozlúštenia je treba zaslať do dňa 25. septembra t.r. Budú vylosované knižné odmeny.

SLOŽTE RÁM

Rozdělte prkénko na našem obrázku na dva díly (jak jsou veliké, na tom nezáleží) a složte z nich rám, který vidíte na vedlejším obrázku.

ROZLÚŠTENIE HÁDANIEK Z ČÍS. 7

Knižné odmeny vylosovali: A. Heldák — Czarna Góra, B. Popok — Olsztyn

MÓDA • MÓDA • MÓDA

Bližia sa chladnejšie dni skorej jesene. Preto dnes prinášame niečo na toto obdobie. Sú to dvojdielné saty-kostymček z károvanéj látky. Sukna má veľké záhyby. Kabátik je zdobený pri krku bielym lemovaním pôsobiacim veľmi mladistvo. Pri krku a po dlžke zapínania, ako aj na našitých vreckach má pruh tej istej látky položenej šikmo. Rukavky sú trojstvrté, gombíkky dosť veľké, farebne zladené s farbou sukne.

Okrem toho na chladnejšie dni odporúčame všetky druhy kostymov, tak veľmi obľúbených, od anglických po francúzske, jarsevové dvojdielné šaty a pletené kostymčeky, ktorých veľký výber je v našich obchodoch v prístupných cenách. K nim nosime blúzky, bielé alebo farebné, podľa toho či látka šiat je farebná alebo peštra.

Veľký dôraz kladieme na doplnky. K teplejším satám a kostymkom nehodia sa sandále či už na nízkom či na vysokom podpätku. Nosime k nim lodičky na polovysokom ihličkovom alebo štamperlikovom podpätku. Kabelku najradšej malú, koženú alebo z umeléj hmoty. Neodporúčame veľké farebné kabelky, sú vhodné k letným šatám.

FILATELISTYKA

Dla upamiętnienia VII Lekkoatletycznych Mistrzostw Europy, które odbędą się w Belgradzie w czasie od 12 do 16 września 1962 roku ukąże się seria 8 polskich znaczków pocztowych w wartościach od 40 gr do 3,40 zł. Znaczki zostały zaprojektowane przez artystę grafika R. Dudzickiego i przedstawiają niektóre dyscypliny sportowe w jakich bierze udział polska delegacja. Znaczki te ukążą się w dość dużych milionowych nakładach drukowanych techniką wielobarwną i będą dwójakiego rodzaju: cięte i perforowane.

Czytelnik nasz zatym winien udać się do miejscowych władz (Pow. Radna Narodowa — Wydział Finansowy i Wydział Rolnictwa) i winien tam wyjaśnić sprawę obszaru użytkowanych przez niego gruntu i wysokość czynszu. O ile obszar ten został obliczony niezgodnie ze stanem faktycznym — Czytelnik winien złożyć wniosek wraz z odpowiednią dokumentacją ponownego ustalenia aerału gruntu przez niego użytkowanego.

OB. A.P. Z KACWINA PISZE: „W związku z przeprowadzoną komisacją gruntków zaliczono moją ziemię do wyższej klasy i przyjęto za podstawę opodatkowania większy aerał gruntów, tym samym obciążając mnie większym podatkiem.“

Podstawa opodatkowania — zgodnie z dekretem z dnia 30 czerwca 1951 r. o podatku gruntowym (Dz. U. Nr 23 poz. 143 z r. 1955) — stanowi wyrażony w złotych ogół pożytków gospodarstwa rolnego osiągnięty w roku podatkowym — zarówno z produkcji roślinnej jak i zwierzęcej (przychód szacunkowy). Z listu zapytującego wynika, że kwestionuje on wymiar podatku gruntowego z powodu zaliczenia posiadanej przez niego ziemi do wyższej klasy gruntów oraz z powodu zbyt wielkiego aerału gruntów, zaliczonego do podstawy opodatkowania a to z powodu zmian w posiadaniu gruntów, dokonanych na podstawie przeprowadzonej komisacji.

W tej materii wyżej cytowany dekret stanowi, że dla określenia klasy gruntów miarodajne są dane objęte ewidencją gruntów i budynków, zaznaczona na podstawie przepisów dekretu z dnia 2 lutego 1955 r. o ewidencji gruntów i budynków (Dz. U. Nr 6 poz. 32) a w braku tej ewidencji — wyniki szacunkowej klasyfikacji gruntów, ustalone przez właściwe organy administracji rolnej. Przy ustalaniu zaś liczby hektarów gospodarstwa rolnego dla celów opodatkowania bierze się pod uwagę ogólny obszar gruntów — zarówno zagospodarowanych jak i niezagospodarowanych — z pewnymi wyłączeniami przewidzianymi art. 9 dekretu.

Ponieważ art. 10 dekretu o ewidencji gruntów i budynków stanowi, że właściwie oraz osoby, w których władaniu znajdują się grunty i budynki obowiązani są (i to pod rygorem kary grzywny) wszelkie zmiany danych objętych ewidencją (ewidencja obejmuje m.in. zarówno obszar jak i klasę gruntów) — zgłaszać do prezydiów właściwych powiatowych rad narodowych, najpóźniej w ciągu 4-ch tygodni od powstania tych zmian — przeto należy stwierdzić, czy zapisy w ewidencji gruntów Prezydium P.R.N. są zgodne ze stanem faktycznym.

W przypadku niezgodności stanu faktycznego z zapisem należy dokonać stosownego zgłoszenia i w tej drodze spowodować stosowne obniżenie podatku gruntowego.

Mgr FERFET

RADY • PORADY • RADY

ROLNIK

Najtańszy i najbardziej skutecznymi nawozami są nawozy naturalne, do których zaliczany jest oborník, gnojówka i kompost.

Oborník je mieszaninou odchodów zwierzęcych — pływnych i stałych oraz ściołki. Wartość jego zależy od gatunku zwierząt, od ich karma, od jakości ściołki, od przechowywania obornika w oborze, na gnojowisku i na polu, gdy sam jest wyłącznie pochodzenia roślinnego. Ściołka, mająca za cel zapewnienie czystości i zatrzymać moc — to części roślin. Odchody tworzą się z karma, t.j. znów z roślin, które podajemy zwierzętom do jedzenia.

Z powodu niestarannej pielęgnacji zdarażą się jednak często takie przypadki, že oborník traci na wartości. Straty te następują najczęściej w czasie jego przechowywania, przed wywiezieniem na pole. Oborník, podobnie jak ziemia nie jest martwa materia. W glebie wszystkie szczątki roślinne, zwierzęce i ludzkie ulegają rozkładowi, gdyż służą jako pokarm dla bakterii i grzybów. Tak więc owe grzybki i bakterie zamieniają materię organiczną obornika na kwas węglowy, wodę i amoniak. Azot w postaci amoniaku szybko się utratnia. Sytuacja taka zaistnieje wtedy, kiedy powietrze ma do obornika łatwy dostęp, to znaczy, gdy jest on nie ugnieciony i za mało wilgotny. Jeżeli oborník trzymamy mocno ugnieciony, ciągle wilgotny, bez dostępu powietrza i światła, wtedy dochodzi do powolnego rozkładu i do najmniejszych strat pokarmów.

Do dużych strat wartościowych może dochodzić również przy lugowaniu, t.j. wtedy, kiedy przez gnojowisko przepływa woda, zabierając z niego nie tylko moc, ale wszystko, co daje się wypłukać. Gnoisko powinno być zabezpieczone, dno nieprzepuszczalne, wyłożone gliną lub cementem w celu zapobiegania wiązaniu gnojówki do ziemi i z rowkiem odprowadzającym ją do zbiornika. Gnoj należy wywozić codziennie, uklädać nie płasko ale w stosy, wciąż ubijając, dopóki stos nie wyrośnie do wysokości 2 — 3 metrów. W końcu stos przykrywamy się 10 — 20 cm warstwą ziemi.

Oborník powiększa urodzajność gleby jeszcze tym, že ułatwia jej wydobrzenie, czym reguluje jej wilgotność i przewiewność. Jest on najcenniejszym z nawozów i jest wprost niedopuszczalne, aby pozwolić na jego marnowanie przez brak właściwej opieki.

Za gnojówkę uważa się zakwaszony moc zwierząt gospodarskich — rozcierczony woda. Przechowujemy ją w dobrze krytym pojemniku, zalaną warstwą oliwy. Przy użyciu uzupełniamy ją superfosfatem, aby doszło do wyrownanego stosunku składników, ponieważ jest ona przede wszystkim nawozem azotowopotasowym, o malej zawartości kwasu fosforowego i wapna. Rozlegać ją należy równomiernie i tylko na ziemię spulchnioną, co

umożliwi szybkie jej wiązanie w glebę. Zapobiegnie to ulatnianiu się amoniaku.

W kompostach zawarte są materie organiczne i nieorganiczne, rozkładające się przy dostępie powietrza. Z materii nieorganicznych do kompostu nadaje się każda niekwaśna ziemia; ziemia z rowów, wysuszoną mu, zmiotki z dróg, popiół itp. Z materii organicznych wykorzystujemy wszystkie odpadki jak np. liście, łęciny i chwasty, jeżeli nie mają one nasion, którymi można by ponownie zachwastać pola. Do kompostu nie dajemy też roślin zakażonych.

Miejsce dla kompostu wybieramy suche, osłonięte od wiatru i zaciemione. Pierwsza warstwa kompostowa złożona jest z torfu i słomy, następnie kładzie się warstwa ziemi, na nią zaś daje się znów taką samą warstwę materii organicznej itd. na przemian do wysokości 1 — 2 m. Jeżeli odpadki organiczne należą do trudno rozkładających się, przesypujemy je wapnem. W celu przyspieszenia rozkładu do kompostu dodajemy również warstwę obornika i podlewamy gnojówką. Po ukończeniu całą przyzmę kompostu obsypujemy warstwą ziemi i wykonujemy rowki dla uchwycenia wody deszczowej i gnojówk.

Kompost przekopujemy i odwracamy w pierwszym roku dwa razy, w drugim i trzecim roku po razie, dojrzalność jego poznamy, kiedy powstanie ciemna, puszysta materia, w której nie można już rozróżnić pierwotnego składu materii organicznych i nieorganicznych.

Dobry kompost jest idealnym nawozem dla wszystkich roślin, zwłaszcza dla taki i pastwisk. Dla ułatwienia pracy zakładając możemy również komposty niskie, szeroko rozpostarte, które zamiast przekopywania przeorywujemy i w ten sposób przewietrzamy.

Jeszcze jednym nawozem, przy pomocy którego można resztki roślin bezpośrednio do gleby, nie przeprowadzając ich przez stos kompostowy lub obornik, sa tzw. nawozy zielone. Rozumiemy przez to przyorywanie rosnących roślin, które mogą mieć różny wpływ na glebę. Na nawóz zielony wykorzystujemy rośliny motylkowe, np. wykli, grochy, konicyzny, tubinky. Rośliny uprawiamy jako poplon lub śródpolny i tylko w określonych warunkach. Przed wszystkim w rejonach z długą, ciepłą i dzidziącą jesienią, aby nie zabrakło im wody. Poplon siejeśmy natychmiast po sprzcie płoń głównego. Najkorzystniejszą z poplonów jest uprawa mieszanek, jak np. mieszanka z tubiną, grochu i wykli. Jako śródpolny wyświetla się najczęściej lucernę, konicyzne lub serale.

Ogólnie można jednak stwierdzić, że nawozy zielone są mniej efektywne w stosunku do obornika. Po pierwsze — małe, niedojrzale tkanki roślin rozkładają się o wiele przedżej, zostawiając po sobie znacznie mniej reszek niż obornik. Po drugie — nawozy zielone ograniczają w bardzo silnym stopniu zwieszanie zawartości materii organicznej w glebie. Dzieje się tak dlatego, że wprowadzenie do gleby łatwo rozkładającego się materiału do tego stopnia zwieksza aktywność grzybków i bakterii, że atakują one również pewną część bardziej odpornej na rozkład — materii organicznej gleby.

MILADA SZWEDO

już w 3 — 4 tygodnie po porodzie lepiej je opuścić i unasniać w czasie następnego porodu.

Unasianie w niewłaściwym okresie popędu piciowego. Krowa latuje się przeciennie przez 18 godzin, ale dopiero w 6 — 18 godzin po zakończeniu latowania wytworzone przez nią jajo staje się zdolne do zapłodnienia. Pleśniaki buhaż zachowują zdolność do zapłodnienia tylko przez około 24 godziny. Jeżeli więc krowę unasienia się w początkach popędu, widoki na zacieślenie są małe. Największe widoki na zacieślenie istnieją wtedy, jeżeli unasianie następuje po 12 godzinach od początku popędu piciowego. Jeżeli popęd przedłuża się i w 12 godzin po unasieniu jeszcze raz w tym samym okresie latowania się.

Unasianie zwierząt z żywionych. U krow żywionych narządy wewnętrzne ciała zwilaszczą narządy roznodocze zaczynają działać nieprawidłowo. Krowa taka wytwiera nieprawidłowo jaja, traci popęd piciowy, staje się bardziej wrażliwa na zakażenie dróg rodnych. Jaja wytworzone przez krowę z żywioną są słabe, zapłodnione dają początek słabemu zarodkowi, który albo ginie w pierwszych tygodniach ciąży, albo wkrótce po urodzeniu. U krow takich łatwo dochodzi do poronień i do zatrzymywania żołądka. Pierwsze latowanie po porodzie pojawia się dopiero w 4 — 6 miesiącach i następuje co kilka miesięcy zamiast co 3 tygodnie. Latowanie takie jest jałowe i hodowca przez długi czas po unasieniu ludzi się, że krowa jest zacieliła. Kiedy w końcu zorientuje się, że krowa jest nicieenna, mleczność jej jest już tak niska, że nie opłaca się leczenie i czekanie jeszcze przez rok na wyciekinie.

Unasianie zwierząt z żywionych. U krow żywionych narządy wewnętrzne ciała zwilaszczą narządy roznodocze zaczynają działać nieprawidłowo. Krowa taka wytwiera nieprawidłowo jaja, traci popęd piciowy, staje się bardziej wrażliwa na zakażenie dróg rodnych. Jaja wytworzone przez krowę z żywioną są słabe, zapłodnione dają początek słabemu zarodkowi, który albo ginie w pierwszych tygodniach ciąży, albo wkrótce po urodzeniu. U krow takich łatwo dochodzi do poronień i do zatrzymywania żołądka. Pierwsze latowanie po porodzie pojawia się dopiero w 4 — 6 miesiącach i następuje co kilka miesięcy zamiast co 3 tygodnie. Latowanie takie jest jałowe i hodowca przez długi czas po unasieniu ludzi się, że krowa jest zacieliła. Kiedy w końcu zorientuje się, że krowa jest nicieenna, mleczność jej jest już tak niska, że nie opłaca się leczenie i czekanie jeszcze przez rok na wyciekinie.

Unasianie zwierząt dotkniętych chorobami dróg rodnych. Do najczęstszych schorzeń narządów roznodoczych należą ropne zapalenie pochwy i macicy. Wywołane są one zakażeniem dróg rodnych najczęściej w czasie porodu oraz latowania się, kiedy to macica jest otwarta i zarazki wprowadzane do pochwy z nasienniem lub rękami osoby udzielającej pomocy porodowej mogą się przedostać do macicy. Niektóre zakażenia macicy i pochwy przenoszone przez krycie wywołane są przez specjalne i zawsze te same zarazki. Nazywamy je chorobami krycia. Do chorób krycia zaliczamy zarazę rzepiszową, guziczkową, zapalenie pochwy i brucellozę. Wymienione choroby należą z jednej strony do tych chorób, które u krow zakażonych są przeszkoła w zacieśleniu, z drugiej zaś strony do chorób, przy zwalczaniu których sztuczne unasianie oddaje znaczne usługi, gdyż eliminuje się przy jego stosowaniu buhaż, który jest głównym roznosicielem tych zarazek.

Dr H. MACZKA

ŽIVOT

CZASOPISMO SPOŁECZNO-KULTURALNE

Czechosłowackiego Stowarzyszenia Kulturalnego. Redaktor Naczelný — Adam Chalupec, z-ca red. nacz. — Marian Kaškiewicz, redaktor graficzny — Danuta Kuraho, redaktor techniczny — Jerzy Nocuń. Redaguje Kolegium.

Nadesłanych rękopisów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca.
Wydawca: Wydawnictwo „PRASA KRAJOWA” RSW „PRASA” Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 824-11. Adres Redakcji: Warszawa, Aleje Jerozolimskie 37 I p. tel. 21-15-41. Zamówienia i przedpisy na prenumeratę przyjmują urzędy pocztowe. Wpłatę należy dokonać na konto PKO nr 1-6-100020 CKPiW „Ruch” Warszawa, ul. Srebrna 12. Ceny prenumeraty: roczna 12.—. Prenumerata za granicą jest o 40% droższa. Zamówienia ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmują Biuro Kolportażu Wydawnictwa Zagranicznych „Ruch” Warszawa, ul. Wilcza 46 nr konta PKO 1-6-100024, nr tel. 84

BUG PREMÓŽENÝ

Ked' osloboedenie blížilo sa k východným hraniciam našej krajiny, poľska armáda bola sústredná v rajóne Kiwer pri Žukcu. Podľa rozkazu veliteľa fronty, delostrelectvo armády malo sa zúčastniť prelomenia hitlerovskej obrany nad Turiou a Bugom. Delostrelci boli prvými poľskými vojakmi, ktorí v júli roku 1944 vkročili na poľskú zem.

20. júla ukazuje sa zvláštny rozkaz veliteľstva armády:

„Už nie dni ale hodiny delia nás od chvíle, ked' vkročíme na poľskú zem. Už sa k nám natuhajú ruky našich krajanov. Ozbrojení kráčame, aby bok po boku hrudinskej Červenej armády a

je už Dorohursk a že celú slávnosť čerti vzali. Výzvedčík ukazoval práporkom, aby schádzal z cesty pod stromy. Za opasok automatu mal zaštoknutú červenú georginu. Dela zastavovali.

Z chalúpok bežali ľudia. Vpredu dva mladíci v prikratkých, zaplataných nohačiach. Za nimi chudý, vysoký chlap, dievča s náručím kvetov a iní. Zoskočil som z traktora. Musel som sa oprieť o strom, ako opitý. Delostrelci pozerali neisto a zvedavo.

Sedliak zastal, lapal ustami po vzduchu ako ryba. Konečne dal dolu čiapku zo šedi-

„PD Tierebiejki. O hod. 9.00 (divízia ešte nie je sústredená) prichádza nový rozkaz, dalej pochovať, prejsť Bug a sústrediť divíziu v rajóne Ostrów, Brzeźno, Wólka. Divízia v súhlase s rozkazom pochodus dalej a čelo kolóny prechádza Bug v oblasti Gusinne o hod. 13.00 Prechod bol zorganizovaný slávostne, pred vlajkou divízie, za prítomnosti vlajkovej roty a hudby ako aj veliteľstva.“

„...Pred vlajkou svojej divízie — píše Henryk Hubert — pochodus 1 pp vkyračajúc na poľsku zem. Vojaci pochodus prehliadkovým krokom, znie pochodovala hudba, čestná rota vzdáva pocutu. Ide zaprášená, unavená, ale ša-

V poloprázdnej dedinke, čo spílen na jedno oko, zakikirikali kohtú. A s ranným svitom sa predstavuje obrana fašistických vojsk: od železničnej trate a z okrajov Biskupic zasvišia strely, zaštekajú guľomety, zapískaú miny, zarachotia granáty. Veľiteľ gardového foktánskeho výsadkového pluku s Radom Suvorovým, streľba nezmätala: treba naviesť palbu pluku na fašistické ciele. Ale kto?...

Tu vbehol k veliteľovi mladý dôstojník: „Súdruh veliteľ, Alexander Tepłakov sa hlási ako predsunutý korektifrovčík“

S rádiostanicou odchádza Saška do tylu nepriateľa. Už sa celkom rozvidnelo.

Do bratislavských ulíc skloilo aprílové since a kde si na okraji mesta si rozvážuje jazyk Saškova rádiostanica: „Agát, agát — 102 d-3!“ A zasa: „Javor, javor — 102 a-1.“ A opäť „Breza, breza — 101 a-2.“ Ustavične džavoce, podáva presné rozmiestenie fašistických vojsk, ich zbrani, v kódoch udáva kvadráty.

Fašisti zistili prítomnosť rádiostanice, stihli si uvedomiť príšerné nebezpečenstvo: zacielia na nich sovietske delá. „Zamerat na miesto, kde je ruská rádiostanica, ohľuď, zmocniť sa jej!“ — taký je rozkaz fašistického veliteľa.

A mladý dôstojník Saša vidí, že sa k nemu bližia zo všetkých strán, že ho obkliečujú, už netreba vysielať skrytými znakmi — kódami, vysiela otvorene: „Tu Tepłakov, tu Tepłakov, Fašistické samohybky zľava... Správa guľomet sa premiestňuje...“

Na pozorovateľni veliteľa gardového pluku pochopili Sašovo nebezpečenstvo. Vedia, že ďalej nemôže vysielať. A on vysiela. Vidí, že ho nepriateľ navidomoci uzaviera. A on vysiela. Radista na pozorovateľni zapisuje posledný kvadrát Sašov. Hlásí ho veliteľovi. Veliteľ sa dívá do mapy, dívá, ustrnie, skrikne na radistu, že kvadrát zle zaznačil.

Posledný Sašom nahlásený kvadrát je miesto, kde je on sám — Saša. Tam nemožno páliť. Radista volá Sašu, aby znova zopakoval posledné hlásenie, kam majú spustiť delostreleckú palbu.

Radista užasol: Saška hlási veľmi naléhavo tie isté údaje ako pred chvíľou, presne udáva kvadrát, v ktorom je on sám so svojou rádiostanicou a priľújúcimi sa fašistami.

ŽIADAL PAL'BU NA SEBA

Veľiteľ stojí ani meravý. Chápe: Saška nechce zomrieť rukou nepriateľa, nedovolí zneužiť sovietskou rádiostanicu. Veľiteľ gardového pluku zaujima postavenie „pozor!“, stojí tak chvíľu, oči mu vlnhú, mimovolne dáva prsty k okraju poľnej čapice, zdraví, vzdáva česť ľovekovi, vojakovi, komunistovi, hrdinovi. Ešte prižmúri oči: predstavuje si Saškovu tvár, jeho tridsaťročie rokov, vidi svoju najlepšieho dôstojníka. I priateľa. „Pá!“

Radista so slúchadlami na ušiach sklonil hlavu zaboril ju do rúk, nechcel nič počúť. Ale počul Sašov hlas, taký silný, močný: „Pomstite sa za mňa súdruhovia gvardieci!“ Uragán strieľ udiera na Sašku i na postavenia radistov. A radista ešte počuje milý, teplý, pokojný hlas, Saša si spieva svoju najobľubenejšiu: SIROKÁ STRANA MOJA RODNAJA.

Radista má slúchadlá konča nôh.

Uragán strieľ buráca.

Frontovi vojaci vedia mať aj slzy...

Gardový major in memoriam Alexander Tepłakov, Saška. Hrdina. Ani raz neviadal Bratislavu a — zomrel za ňu.

KÝM SA ZVONY NA MIER ROZZVONILI

vlastným ozbrojeným činom bita a vyháňať Nemca z poľskej zeme.“

„Dátum vkročenia na poľsku zem vyrástol pre nás na symbol. Nás sen o najkratšej ceste do Poľska stáva sa skutočnosťou.“

Armáda pripravuje sa k prekročení Bugu.

Počita už 107 tisíc ľudí s toho 65 tisíc v bojových jednotkách.

5. Brigáda fažkého delostrelectva cez Sztuň, Zamlynie a Bebrežce 21. júla prichádza k Bugu. Zástupca veliteľa 2 divíziovej tejto brigády Janusz Przymanowski (dnes plukovník WP) spomína:

„Mali sme v úmysle slávostne prekročiť hranicu. Ak sa dobré pamäťom v programe boli aj prejav, aj bozkávanie zeme, aj vojenská prehliadka. Samozrejme všetko šľak trafile. Za Berežcami trafil sme na niekoľko nadprogramových mostkov cez akési riečky. Potom sme prišli k takej troške väčšej. Chcel som sa dokonca spýtať či je ďaleko k Bugu ale sovietski sapéri poháňali, aby čím skôr prechádzat, boli zodpovední za rýchlu prepravu jednotiek.“

Traktory škrípuc husenicami po brvnach, schádzali jeden za druhým na polnú cestu uprostred rozkvitnutej lúky, pomeranej bombami. Za lúkou — pšenica a zelená vŕňať zemiakov. Celé kolóny došlo k hradzkej, zatočilo do pravá. Cez vŕby a záhrady bolo vidieť strechy, zablysli sa okienka. Pochopil som, že to

vých vlasov a zachripnutým hlasom sa spýtal:

— Vy ste poľskí vojsci?

Líca mal neoholené, zarastruté ako kaktus. Dievča pri bozku vypadli z rúk kveity a začervenalo sa.

A vôbec je to čudné dnes spomínať, ako v jasné deň, na slnkom rozpálenej hradzkej plakali opité šťastí batérie delostrelectva kalíber 152 mm.

Ani prejav, ani prehliadka vojsk, ani bozkávanie zeme nebolo“.

Nasledujúci deň — 22. júla armáda pochodus k rieke. Velenie armády je tento deň v rajóne Czmykos, na východnom brehu Bugu. Denný rozkaz armády znamenáva: behom prepravy, následkom výbuchu miny v 8 pp bolo ranených 7 vojakov, v prápore sapérov 3 DP počas rozminovávania ranený bol jeden sapeér.

Denník bojových činov 1. Varšavskej divízie pechoty uvádzá:

„22. júla 18.20 hod. je rozkaz sústrediť divíziu v rajóne Tierebiejki, Rymacze.“

Hodina 20.00. Divízia započala pochod do nového rajónu po dvoch osiach pochodu.“

Ten deň prekračuje rieku 1. Brigáda jazdectva.

1. Pluk tankov nachádza sa pri Lubomli. K Bugu 28 km. Pluk pripravuje sa prekročiť do vlasti.

Z bojového dňa 1. Divízie zo dňa 23. júla.

stná armáda. Všetci majú slzy v očiach, vzrušenie tlačí sa do hrdla.

Naklonená vlajka s podobou Kościuszku vzdáva čest svojim vojakom. So zbraňou v ruke, cestou vifaznej ofenzívy vraciajú sa do vlasti vojaci-tuláci. Duní vojenský krok po brvnach mostu, a za mostom — deti, ženy, obyvateľia blízkej dedinky. Ešte onesmeleňi, ohúrení tým, čo sa stalo. A potom kvety, kvety, kvety...“

„Dnes máme prekročiť Bug — píše Pavol Solskí z 1. Pluku tankov. — Cestujem hned rano s výzvedčíkom na prepravu. Miesto prepravy začlenené tisíckami strojov. Tiahne naša pechota a delostrelectvo. Samotná rieka nie je veľmi široká — asi 50 metrov. To je Bug. Za riekou budeme na poľskej zemi. Mimovolne obrovské rozcielenie. Okolití obyvateľia už Poliaci. Staviam slávobranu s heslom: „Nech žije nezávislé Poľsko, silné, demokratické!“ ozdobenu zelenou. Tanky prechádzajú most. Jeden z nich rúca mojú slávobranu. Škoda.“

V prvej dedine víta nas veliteľ 1. Pancierovej brigády brig. generál Ján Mierzycan s vlajkou brigády. Sú aj predstaviteľia miestneho obyvateľstva. 5 km za Bugom zastavujeme sa.“

Večer 23. júla oddiele 2. sovietskej armády pancierovej gvardie, pod velením gen. lejtanta S. I. Bogdanova bojujú už na predmestiah Lublina.

Niektoří sami vošli do vagónov, niektorých priam nahádzali. Z českého pohraničia a zo Saska, kde boli roztrúsené drobné koncentráčne tábory, odchádza okolo dviesiaci mužov, žien a detí vo vlakovej suprave, čo má päťdesiat otvorených nákladných vagónov. Idú týžden, druhý, tretí... Jedla im nedochodi: ani riedkajé kávy im nepodajú, ani krajec čierneho chleba-kameňa, ani žbrndy-polievky. Ničoho, ničoho. Piaty deň hladujú ľudia, čo už predtým boli koš a koža, šiesty, sedmy deň...

ŠKVARNITÝ TÝFUS

Niektoří hladom zhynuli. Niektorí sa zahrýzajú do lýtkov mŕtvych, kde je ľudské mäso mäkkšie. Desiaty deň života zo vzduchu. A vzduch je horúci. V štvrtisiatom piatom bola jar veľmi teplá. A chlapia, ženy, deti kapú. Dvanásťty deň, desiaty ľudí sa premenoilo v kanibalov. V trinásty deň, keď im dali uniformy SS chleba a riedkého čaju, narátali osemdesaťsedem mŕtvych a skoro všetkých našli tažko chorých.

Tri dni pred koncom vojny. Deň azda najstrašnejší. Terezín — to je škvarnitý týfus. Podaktorm v záverečnom sa podarilo ujsť a — Litoměřice môžete byť škvarnitý týfus.

Potom prišli oni. Zvideli, s čím sa azda na celom bojovom pochode nestrelili. Väzni lietajú po Litoměřiciach od obchodu k obchodu, lační, prechladnutí, nakanzení škvarnitým týfom a berú z obchodov, čo sa dá čo hociajkým spôsobom môže poslužiť za potravu.

Červený vojak prestáva bojovať samopalom, guľometom, delom. Stihne si uvedomiť: keby sa tito

chorí, keď už-z zvony zvonia na mier, rozíšli do svojich domovov, celé Čechy, ba možno celá oslobodená republika bola by domovom škvarnitného týfu.

„Nepustif väzňov strážiť ich, zriadif nemocnice, zriadif kuchyne pre chorých!“ — tak znie stručný rozkaz generálmajora Fiodora Šeludčenka.

Sovietski vojaci, čo robili zárazky so svojou zbraňou, ktorým viseli na prsiach vyznamenania a rady, robia zárazky s putnami vody, so sekerou a drevom, so škrabáňom zemiakov, s bielelkami fáčmi... Priamo v Terezíne zriadili päť velikánskych armádnich nemocníc pre vyše päťtisíc chorých. Najlepších lekárov, hygienikov, epidemiológov, obetavý pomocný personál a nesmiešne množstvo liekov a ľahkej stravy dodáva Červená armáda väčjom z celej Európy.

A poľných kuchýň vyrástlo ani húb po dásdi. Varia dietné jedlá. Nie, ľudia, chorí na škvarnitý týfus, ľudia, čo boli na smrť vychudnutí, nemôžu razom napchávať sa. Vyše šesťdesať ich stojí štyri razy za deň v dlhých radoch vred sovietskym poľným kuchyniam. Už nezomrú, už nezomrú...

A veliteľ mesta, major Kuzmin, vedúci hygienickej služby podplukovník doc. dr. Kalužný a podplukovník med. služby doc. dr. Safronov nemajú pre seba ani dňa ani noci. Sú v najtvrdšom boji. O záchrane tisícov ľudských životov v jedinom českom meste. A s nimi i česki a slovenski lekári a sestry. Niektorí nedozili, niektorí sami na škvarnitý týfus zomreli. I vynikajúci odborník dr. Brúček i sestra Feicová, ktorej Jöckel tu dal vlastného brata popravil.

A v tom istom čase si chceli plzenské matere zobrať z preplnených amerických skladov v sladovni plzenského pivovaru kúsky potravy pre plačúce deti. Americká uniforma strieľala. Do živého terča. Do matky.